

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S. , ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

PROMĚNY ČESKÉHO ZEMĚDĚLSTVÍ

Autor práce: Pavel Talíř
Studijní obor: Regionální studia
Forma studia: kombinovaná
Vedoucí práce: Doc. PhDr. Dušan Brandtner

2009

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna ke studijním účelům.

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Doc. PhDr. Dušanu Brandtnerovi za cenné rady, metodickou pomoc a zejména vstřícný přístup při konzultacích bakalářské práce.

OBSAH

ÚVOD	6
1 LITERÁRNÍ PŘEHLED	8
1.1 Historie zemědělství v českých zemích.....	8
1.1.1 Zemědělství v historických zemích Rakouska – Uherska.....	8
1.1.1.1 Význam zrušení poddanství.....	9
1.1.1.2 Počátky kapitalistického zemědělství a jeho rozvoj.....	9
1.1.1.3 Zemědělská krize.....	11
1.1.1.4 Zemědělství v období 1900 – 1914.....	12
1.1.2 Zemědělství Československa mezi léty 1918 – 1939.....	13
1.1.2.1 Pozemková reforma.....	13
1.1.2.2 Agrární krize.....	14
1.1.2.3 Mechanizace a elektrizace.....	15
1.1.2.4 Chemizace.....	15
1.1.2.5 Technické zlepšování půdy a hospodářské soustavy.....	16
1.1.2.6 Výsledky zemědělské výroby.....	16
1.1.3 Rozsah družstevnictví v Československu v letech 1918 – 1938....	17
1.1.4 Zemědělská družstva v ČSR v letech 1938 – 1945.....	18
1.1.4.1 Situace družstev za protektorátu.....	19
1.1.4.2 Zemědělská družstva v období let 1945 – 1948.....	20
1.1.5 Násilná kolektivizace po roce 1948.....	22
1.1.6 Jednotná zemědělská družstva.....	23
1.2 Transformace zemědělství.....	26
1.2.1 Pojem transformace.....	26
1.2.2 Transformační projekt.....	27
1.2.3 Pojem družstvo.....	28
1.2.4 Oprávněné osoby.....	29
1.2.5 Členství.....	30
1.2.5.1 Vznik členství.....	30
1.2.5.2 Zánik členství.....	31
1.2.6 Stanovení majetkových podílů.....	31
1.2.7 Vypořádávací podíl.....	32

2	ZEMĚDĚLSKÉ DRUŽSTVO NETŘEBICE A JEHO HISTORIE.....	34
2.1	Obec Netřebice, vznik JZD Netřebice a vývoj do roku 1960.....	34
2.2	Hospodaření ZD Netřebice po roce 1960.....	38
3	PŘEDNOSTI A SLABINY DRUŽSTEVNICTVÍ.....	43
	ZÁVĚR.....	46
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	47
	SEZNAM PŘÍLOH.....	48
	PŘÍLOHY.....	49
	ABSTRAKT.....	75
	ABSTRACT.....	76

ÚVOD

Po několik staletí patřilo zemědělství mezi hlavní způsoby života našich předků, které sloužily k uspokojení materiálních potřeb. Toto vyplývalo i z toho, že prvotní činností člověka bylo uživit se a zajistit pro svou rodinu dostatek potravin. Nositelkou venkovských tradic v Čechách vždy byla zemědělská rodina, způsob života směřoval především k zachování a rozvíjení hospodářství. Práce s půdou a zvířaty byla samozřejmostí, kterou venkovský člověk přijímal jako podstatu života a způsob své seberealizace. Tato hospodářská a sociální situace vyvolávala vysoké hodnocení zemědělské půdy a pracovníků, kteří ji uměli obdělávat. Proto půda nebyla jen materiální hodnotou, ale i společenskou a kulturní záležitostí. Její vlastnictví znamenalo i určité kritérium pro sociální postavení ve společnosti. Český venkov a jeho kulturu nepoznamenal jen modernizační proces společnosti, ale byl vystaven také působení procesu kolektivizace. Podíváme-li se pak na vývoj českého venkova a zemědělského obyvatelstva, lze těžko odlišit vlivy modernizační od vlivů kolektivizačních. V zásadě můžeme předpokládat větší podobnost než rozdílnost v působení obou procesů. Souhrnný výsledek působení kolektivizace není až tak jednoznačný. Sociální status zemědělců nebyvale stoupal jak do pracovních podmínek, příjmů a celkové životní úrovně, tak do přístupu ke vzdělání, sociálnímu zabezpečení a také co do prestiže povolání. V období socialistického kolektivismu se zvýšily mobilitní šance zemědělského obyvatelstva. Ovšem tyto přínosy na účtu kolektivizace ve prospěch zemědělců byly až příliš mnoho zaplacený narušením kořenů venkovské kultury obsahující vztah k půdě, přírodě, rodu a vlastníma rukama vytvořenému majetku – hospodářství, které má být ochraňováno, neboť patří k základu sociální identity venkova. Zde můžeme říci, že ze sedláka (rozumějme svobodného občana obdělávajícího půdu) se stal zemědělský dělník naprosto závislý na státu. Tato závislost pronikla do všech oblastí života lokální společnosti. Na konci 80. let shledáváme venkovské společenství, které z velké části samo o sobě pochybuje, že je schopno vytvářet vlastní perspektivu. Sami obyvatelé venkova hodnotili, že v něm chybí solidarita a osobnosti i nízká ochota k nezávislé činnosti jako hlavnímu zdroji příjmů. Pokud jde o kulturní činnosti, jsou orientovány pouze na pasivní masovou zábavu.

Kolektivizace zanechala venkovské obyvatelstvo značně oslabené ve schopnostech tvořit, podnikat a rozhodovat. Dříve známý individualismus sedláka se dnes projevuje spíše v podružných životních postojích. Ze vzorů jednání se vytratil vztah k půdě a hospodaření na ní. Většina vlastníků zemědělské půdy není připravena ani ochotna převzít vlastní odpovědnost za hospodaření v jakékoli formě s výjimkou malého samozásobitelství.

Již 19 let probíhající sociální změna v naší společnosti začíná zřetelně odhalovat problémy, se kterými se stále potýká venkovská společnost zemí tzv. západní kultury. Mají kořeny v sociálních nerovnostech založených na již zmíněné ekonomické slabosti. Pokračuje proces diferenciací venkovských sídel na ta, která jsou schopná využít šance k sebeoživení a na druhou skupinu, která nemá sílu mobilizovat tolik vlastních zdrojů, aby mohla bez vnější pomoci obstát v tržním prostředí. Celá Evropská unie si tuto situaci dobře uvědomuje a tak se snaží pomocí ekonomických programů stabilizovat celé venkovské prostředí. Tato celková situace je o to svízelnější, že české zemědělství trpí neduhy, které je oslabují v konkurenci se zemědělstvím zemí s vyvinutou tržní ekonomikou.

1 LITERÁRNÍ PŘEHLED

1.1 Historie zemědělství v českých zemích

1.1.1 Zemědělství v historických zemích Rakouska - Uherska

Po zrušení nevolnictví v roce 1781 postupně docházelo k všeobecnému oživení v zemědělství. Majitelé velkostatků řešili rozvoj svého panství tak, že dvory pronajímali nebo parcelovali, naturální robotu mnohde nahrazovali peněžními dávkami, zakládali průmyslové podniky a reorganizovali vlastní hospodaření. Tolik očekávané hospodářské uvolnění, podporované stále více státem, umožňovalo prodávat zemědělské produkty za vyšší ceny a tak si opatřit hotové peníze na základní přeměnu hospodářství.¹

Na tomto vývoji se podílel jednoznačně šlechtický velkostatek. Mezi šlechtou usazenou v českých zemích přirozeně existovaly majetkové rozdíly, názorové třibení, ale i nevyhraněné národnostní cítění. Tento stav se zachoval až do první světové války. U nás žila a působila stará vyšší předbělohorská šlechta doplněná novými rody, které přišly do našich zemí po třicetileté válce. Obě tyto skupiny byly příbuzensky propojeny a jednotlivé rody zaujímaly významné leč měnící se postavení v zemských službách nebo u vídeňského dvora².

Ve druhé polovině 18. století někteří pokrokoví šlechtičtí hospodáři, ale i vídeňská vláda, si uvědomovali nutnost zvýšit produktivitu zemědělské výroby a celkově povznést zemědělství. Kromě reformy císaře Josefa II. se úsilí rakouského absolutistického státu zaměřilo na podporu vědy a vzdělání, a to i v oblasti zemědělství. Tak po vzoru jiných evropských zemí byla z podnětu císařovny Marie Terezie v roce 1769 založena *Společnost pro orbou a svobodné umění v Čechách*, která byla v roce 1789 přejmenována na *c. k. Vlastenecko-hospodářskou společnost v Království českém*. Společnost, v níž byli zastoupeni přední tehdejší učenci, usilovala zejména o zvelebení jednotlivých oborů zemědělské výroby. Vlastenecko-hospodářská společnost měla právě v období před rokem 1848 velký podíl na rozvoji zemědělství a její všestranný přínos byl nezastupitelný. Přitom formy jejího působení

---

¹ JAKUBEC, I., JINDRA, Z., et. al. *Dějiny hospodářství českých zemí*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1053-3

² JAKUBEC, I., JINDRA, Z., et. al. *Dějiny hospodářství českých zemí*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1053-3

byly různé. Vycházely z reálných možností a schopností příjemců v praktickém zemědělství³.

1.1.1.1 Význam zrušení poddanství

Zákonem ze dne 7. září 1848 byla v českých zemích zrušena roboty, čímž se naplnilo přání selského lidu. Tímto zákonem se u nás rušilo poddanství a všechna práva vrchnosti nad poddanými. „Uvedený zákon prohlásil za zrušená všechna břemena, služby, naturální i peněžní dávky, jimiž byly zatíženy pozemky poddaných, ať již vyplývaly z poměru poddanského, nebo vlastnického práva vrchnosti nebo z jiného způsobu právní nadřízenosti vrchnosti nad poddanými“⁴.

Nezvratným faktem a konečným výsledkem zákona o zrušení roboty bylo, že český sedlák se stal skutečným vlastníkem půdy a svého statku. Přestala platit jeho osobní závislost na vrchnosti, ale také pravomoc vrchnosti nad ním. Někdejší poddaný vyrostl ve svobodného občana, který byl podřízený stejně jako bývalý pán pouze státní moci⁵.

1.1.1.2 Počátky kapitalistického zemědělství a jeho rozvoj

Kapitalismus v českém zemědělství se v podstatě vyvíjel tzv. pruskou cestou, tj. přeměnou a přerůstáním feudálního velkostatku v kapitalistický při zachování pozůstatků feudalismu. Do kapitalismu jako společenského, ale hlavně výrobního systému přecházely velkostatky ve své dosavadní struktuře⁶.

Změna z feudálního velkostatku na kapitalistický se neobešla bez značných organizačních přeměn. Ty probíhaly různě podle dosavadního vývoje velkostatku a jeho hospodaření v dané výrobní oblasti, jakož i podle toho, zda se velkostatkář přímo zúčastnil na řízení hospodářství – s rozvíjejícím se kapitalismem již

---

³ JAKUBEC, I., JINDRA, Z., et. al. *Dějiny hospodářství českých zemí*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1053-3

⁴ JAKUBEC, I., JINDRA, Z., et. al. *Dějiny hospodářství českých zemí*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1053-3

⁵ JAKUBEC, I., JINDRA, Z., et. al. *Dějiny hospodářství českých zemí*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1053-3

⁶ JAKUBEC, I., JINDRA, Z., et. al. *Dějiny hospodářství českých zemí*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1053-3

„moderního“ zemědělského podniku. Důležité bylo, že struktura organizace a řízení výroby získávaly zcela jinou podobu. Na velkostatku se již nevedla agenda vyplývající z bývalé vrchnostenské politické a soudní moci. Řízení a správa velkostatku se orientovaly na vlastní zemědělskou výrobu a lesní hospodářství. Tuhá centralizace v řízení ustupovala u většiny velkostatků decentralizačním tendencím, aby byla dána možnost iniciativě hospodářských úředníků na dvorech. „Do hospodaření velkostatků se začaly promítat i některé funkce tržního a peněžního hospodářství rozvíjejícího se kapitalismu, což vyvolalo potřebu dokonalejší evidence. Majitelé velkostatků se snažili lépe sledovat a vyhodnocovat majetek a produkci, zvláště ve vnitropodnikové sféře, jakož i poznávat rentabilitu svého snažení a hospodaření. Od poloviny 19. století se začalo stále více uplatňovat tzv. podvojný účetnictví, tedy oddělené vedení příjmů a výdajů. Kapitalistický velkostatek poznával jeho výhody právě v systému řízení a ekonomického vyhodnocování zemědělských podniků“⁷.

Pozitivním a doprovodným jevem výše uvedeného systému byla zvyšující se intenzita hospodářství na velkostatcích⁸.

Naproti tomu selská hospodářství se bohužel svojí výměrou a roztříštěností půdy nemohla bezprostředně podílet na celkové produkci zpracovatelského průmyslu. Úspěšně se o to pokoušela po roce 1880 formou rozvíjející se družstevní svépomoci⁹.

V souladu s výše uvedeným hospodářským vývojem souviselo i sociální rozvrstvení české vesnice, která stále představovala pestrou mozaiku. Sociální vývoj vesnického obyvatelstva byl ovlivňován řadou místních podmínek a vycházel z bohatých tradic a zvyků. Jinak se vyvíjel v úrodných krajích, jinak v méně úrodných¹⁰.

Společenská struktura naší vesnice i v druhé polovině 19. století vykazovalo značnou diverzifikaci a proměnlivost. Na vesnici žili kromě sedláků – starousedlíků,

---

⁷ JAKUBEC, I., JINDRA, Z., et. al. *Dějiny hospodářství českých zemí*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1053-3

⁸ JAKUBEC, I., JINDRA, Z., et. al. *Dějiny hospodářství českých zemí*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1053-3

⁹ JAKUBEC, I., JINDRA, Z., et. al. *Dějiny hospodářství českých zemí*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1053-3

¹⁰ JAKUBEC, I., JINDRA, Z., et. al. *Dějiny hospodářství českých zemí*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1053-3

jež tradičně požívali větší úcty a v celkové hierarchii měli vyšší postavení, ještě jiné vrstvy, které vytvářely vesnickou obecní pospolitost a hmotné i duchovní vazby v ní. Byli to chalupníci, domkáři, rodiny podruhů, později deputátníků (dostávali část mzdy v naturáliích) a čeledínové. Tato častá silná sociální skladba se projevovala v celém životě vesnice druhé poloviny 19. století. Majetkové poměry rolnictva se vyhrcovaly a hospodářské zájmy jednotlivých sociálních skupin byly rozdílné a měly i jiné motivy¹¹.

1.1.1.3 Zemědělská krize

Od 40. let 19. století prudce rostla intenzita celého zemědělství. Avšak i nevídaný rozvoj kapitalistického zemědělství přinášel nečekané problémy. Kapitalistický rozmach zemědělství byl retardován opakujícími se hospodářskými krizemi z nadvýroby. Po konjunkturální vlně trvajícím od 40. let 19. století nastoupila v Evropě v roce 1873 druhá vleklá zemědělská krize, která silně postihla naše země. Zemědělskou krizi po tomto roce předcházela krize průmyslová, obchodní a bankovní. „Celková hospodářská konjunktura byla provázena od 60. let tohoto století velkým investičním rozvojem, projevující se v silném zakladatelském podnikání (gründerství), které se orientovalo na zakládání průmyslových a obchodních podniků, na převádění dosavadních podniků v akciové společnosti a v zakládání bank a peněžních ústavů. I dříve docházelo v zemědělství ke krizím vzniklým z různých válek, živelných pohrom, avšak tehdy poznávali naši předkové nový druh krizí, dosud neznámých, a to vzniklých především z nadvýroby i dalších ekonomických příčin. Zapojení českých zemí do evropského a později do světového trhu způsobilo, že náš průmysl postihly důsledky světové hospodářské krize, která vznikla v USA již několik let předtím. Hospodářskou krizi vystřídala v roce 1878 krize zemědělská, způsobená především přebytkovou produkcí obilí v mimoevropských oblastech“¹².

Nadprodukce zemědělských výrobků byla všeobecně vyvolána především technickým pokrokem, novými výkonnějšími dopravními prostředky, zvětšením obdělávaných ploch a zvýšenou produktivitou. Stále hustší síť železnic a rozšiřující

---

¹¹ JAKUBEC, I., JINDRA, Z., et. al. *Dějiny hospodářství českých zemí*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1053-3

¹² JAKUBEC, I., JINDRA, Z., et. al. *Dějiny hospodářství českých zemí*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1053-3

se námořní plavba vedly k rychlé přepravě produktů a napomohly vyrovnání nabídky a poptávky. Také se urychlila směna potravin mezi oblastmi a zeměmi¹³.

Krise se nedotkla životní úrovně velkostatkářů, zatímco malorolníci byli krizí postiženi nejvíce, protože neměli finanční zdroje ani rezervy. Skoro všechny kategorie rolnictva se v důsledku prohlubující se krize nepříjemně zadlužovaly drobným lichvářským úvěrem. Kromě toho se sedlákům ztížilo splácení dluhů. S agrární krizí bylo spojeno i částečné vyliďňování venkova a vystěhovalectví do zahraničí, typické to jevy nejchudších krajů českých zemí. Agrární krize ukázala mimo jiné na nutnost a důležitost ekonomiky hospodaření, která se stala aktuálním požadavkem vzdělávacího programu rolnictva. Kromě toho byla nutná i přesná evidence zemědělské půdy, respektive jednotlivých kultur. Do konce 19. Století byly v českých zemích zavedeny u okresních soudů pozemkové knihy, do nichž se zapisovaly veškeré převody nemovitostí včetně dluhů a břemen na nich váznoucích¹⁴.

1.1.1.4 Zemědělství v období 1900 – 1914

V českém zemědělství se od začátku 20. století projevovaly a prohlubovaly trendy pro rozvinuté kapitalistické zemědělství, které podstatně rozšířené vyrábělo pro trh a bylo s ním bytostně spojené. Základním významem pro posuzování úspěšnosti zemědělství se stávala produktivita a intenzifikace¹⁵.

Naše zemědělství, konkrétně jeho výroba, bylo na přelomu 19. a 20. století poznamenáno ještě doznívající hospodářskou krizí ze 70. a 80. let 19. století. Pokles cen způsobený krizí se vyrovnával až na počátku 20. století, kdy v jeho prvním desetiletí začínal cenový vzestup¹⁶.

Nezvratným faktem ovšem zůstává, že rozhodující vliv v hospodářském životě českých zemí od 20. století získával průmysl, význam zemědělství a lesnictví

---

¹³ JAKUBEC, I., JINDRA, Z., et. al. *Dějiny hospodářství českých zemí*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1053-3

¹⁴ JAKUBEC, I., JINDRA, Z., et. al. *Dějiny hospodářství českých zemí*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1053-3

¹⁵ JAKUBEC, I., JINDRA, Z., et. al. *Dějiny hospodářství českých zemí*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1053-3

¹⁶ JAKUBEC, I., JINDRA, Z., et. al. *Dějiny hospodářství českých zemí*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1053-3

pozvolna klesal a jeho vývoj se proti průmyslu opožďoval. České země, podobně jako jiné hospodářsky vyspělejší země v Evropě, ztrácely staletý agrární charakter a měnily se z agrárně průmyslových v průmyslově agrární. Přesto však zemědělství plnilo v hospodářství našich zemí, ale i celého tehdejšího Rakousko-Uherska významnou úlohu, což dokládají samotné jeho výsledky a stále vysoký počet osob zaměstnaných v tomto odvětví.

1.1.2 Zemědělství Československa mezi léty 1918 – 1939

Československo bylo v době svého vzniku státem zaměřeným převážně na zemědělství a průmyslovou výrobu. Těžiště zemědělské výroby v meziválečném období spočívalo v malých a středních závodech do 20 ha. Ty se podílely na celkovém počtu závodů 95 % a hospodařily na 64 % zemědělské půdy. Závodů s výměrou do 5 ha bylo dokonce 71 % a obhospodařovaly 23 % zemědělské půdy, Naproti tomu velkostatků nad 50 ha bylo pouhé 1 % a hospodařily na 20 % zemědělské půdy. Zemědělská půda jednotlivých závodů byla dále roztržštěna do velkého množství parcel, což ztěžovalo přístup k pozemkům, použití mechanizace a zvyšovalo výrobní náklady. Nedostatek půdy nutil menší zemědělské závody, aby si půdu připachtovávaly nebo hledaly další zaměstnání v jiných odvětvích¹⁷.

Charakteristickým rysem Slovenska bylo agrární přelidnění, které bylo příčinou vystěhovalectví a odchodu na sezónní práce do českých zemí, Německa, Rakouska a USA. Jen v letech 1922 – 1930 se ze Slovenska vystěhovalo 83 000 lidí. Intenzita a produktivita zemědělské výroby zde byla velmi nízká. V některých oblastech se udržovalo ještě zaostalé trojhonné hospodaření* s primitivními nástroji¹⁸.

1.1.2.1 Pozemková reforma

Malovýrobní charakter československého zemědělství v jisté míře posílila první pozemková reforma, která vycházela vstříc hladu rolnických vrstev po půdě.

---

¹⁷ LACINA, V., PÁTEK, J. et. al. *Dějiny hospodářství českých zemí od počátku industrializace do současnosti*, svazek III. Období první Československé republiky a německé okupace. 1. vyd. 1995. ISBN 80-7184-051-3

* Trojhonné hospodaření – pravidelné střídání ozimé plodiny, jarní plodiny a neoseté půdy (úhor)

¹⁸ LACINA, V., PÁTEK, J. et. al. *Dějiny hospodářství českých zemí od počátku industrializace do současnosti*, svazek III. Období první Československé republiky a německé okupace. 1. vyd. 1995. ISBN 80-7184-051-3

Při vzniku republiky patřilo asi 30 % půdy šlechtě a církvi. 31 šlechtických rodů vlastnilo přibližně 20 % veškeré půdy. V roce 1919 byl vydán záborový zákon**, který postihoval velkostatky s výměrou nad 150 ha zemědělské půdy nebo 250 ha veškeré půdy. Podle tohoto zákona spadalo pod zábor více než 4 mil. ha veškeré půdy, z toho přes 1 300 000 ha zemědělské půdy. V roce 1920 byl pak vydán tzv. přidělový a náhradový zákon, které upravovaly vlastní provádění pozemkové reformy. Trvala prakticky celé meziválečné období a ještě v roce 1938 zůstávala část půdy v záboru¹⁹.

Za pozemkové reformy se vytvořil nový typ progresivního zemědělského podniku tzv. zbytkový statek. Zpravidla byl vytvořen na nejlepší půdě kolem hospodářských objektů dřívějšího velkostatku. Zatímco velkostatky se orientovaly více na rostlinnou výrobu, drobné a střední závody se specializovaly na živočišnou výrobu²⁰.

1.1.2.2 Agrární krize

V průběhu světové hospodářské krize zemědělská výroba sice neklesala, ale prudký pokles cen zemědělských výrobků způsobil chudnutí zemědělské malovýroby a její zadlužení. V letech krize zaniklo kolem 70 tis. drobných zemědělských závodů. Bylo to více než jich pozemková reforma vytvořila²¹.

Krizi potravinářského a textilního průmyslu zemědělská výroba čelila snižováním osevních ploch cukrovky, řepky, chmelu, čekanky, lnu a konopí. Orientovala se více na pěstování obilovin, brambor a krmné řepy. V živočišné výrobě se snížila produkce hovězího a skopového masa ve prospěch vepřového masa a mléka²².

** Záborový zákon – zákon č. 81/1920 Sb., o zabírání a přidělování zemědělské půdy.

¹⁹ □ LACINA, V., PÁTEK, J. et. al. *Dějiny hospodářství českých zemí od počátku industrializace do současnosti*, svazek III. Období první Československé republiky a německé okupace. 1. vyd. 1995. ISBN 80-7184-051-3

²⁰ LACINA, V., PÁTEK, J. et. al. *Dějiny hospodářství českých zemí od počátku industrializace do současnosti*, svazek III. Období první Československé republiky a německé okupace. 1. vyd. 1995. ISBN 80-7184-051-3

²¹ LACINA, V., PÁTEK, J. et. al. *Dějiny hospodářství českých zemí od počátku industrializace do současnosti*, svazek III. Období první Československé republiky a německé okupace. 1. vyd. 1995. ISBN 80-7184-051-3

²² LACINA, V., PÁTEK, J. et. al. *Dějiny hospodářství českých zemí od počátku industrializace do současnosti*, svazek III. Období první Československé republiky a německé okupace. 1. vyd. 1995. ISBN 80-7184-051-3

1.1.2.3 Mechanizace a elektrizace

V mechanizaci zemědělské výroby se v meziválečném období vyhranily v podstatě dva typy. Americký typ mechanizace se vyznačoval rychlým šířením motorových pracovních strojů (traktory, kombajny, nákladní auta) a hodil se spíše pro extenzivní zemědělství. Evropský typ mechanizace charakterizovalo naopak rychlé šíření motorových hnacích strojů (elektromotory, spalovací motory) a šířil se v zemích s intenzivní zemědělskou výrobou. Československo se řadilo k evropskému typu mechanizace. Sčítání zemědělských závodů z roku 1930 ukazuje, že v zemědělství začala mírně převládat mechanická síla nad živou silou²³.

Rozhodující podíl na mechanické síle měla již elektřina, která se stala nejrentabilnějším racionalizačním prostředkem. Kromě svícení, žehlení a čerpání umožňovala mechanizaci mláčení, přípravy krmiv, stájových prací atd²⁴.

Strojové vybavení zemědělské výroby se i jinak v meziválečném období zlepšovalo. Současně klesal podíl ruční a potažní práce. Nešlo však jen o pouhou náhradu ruční a potažní práce prací strojovou, nýbrž o složitý proces, při které mechanizace ve stále optimálnější kombinaci s živou silou umožňovala rychleji a v kratší době zvládnout zemědělské práce, a tak se stala nejen prostředkem zvyšování produktivity, ale i efektivity²⁵.

1.1.2.4 Chemizace

Intenzifikaci zemědělské výroby umožňovalo větší používání umělých hnojiv. Používání umělých hnojiv záviselo na velikosti závodu, výrobní oblasti a hospodářské soustavě. Spotřeba průmyslových hnojiv na 1 ha zemědělské půdy rostla s velikostí podniku a stoupající intenzitou kultur. Ve spotřebě průmyslových

---

²³ LACINA, V., PÁTEK, J. et. al. *Dějiny hospodářství českých zemí od počátku industrializace do současnosti*, svazek III. Období první Československé republiky a německé okupace. 1. vyd. 1995. ISBN 80-7184-051-3

²⁴ LACINA, V., PÁTEK, J. et. al. *Dějiny hospodářství českých zemí od počátku industrializace do současnosti*, svazek III. Období první Československé republiky a německé okupace. 1. vyd. 1995. ISBN 80-7184-051-3

²⁵ LACINA, V., PÁTEK, J. et. al. *Dějiny hospodářství českých zemí od počátku industrializace do současnosti*, svazek III. Období první Československé republiky a německé okupace. 1. vyd. 1995. ISBN 80-7184-051-3

hnojiv vedly tedy řepařské a chmelařské oblasti a velké závody, které však v důsledku větší orientace na rostlinnou výrobu méně hnojily chlévskou mrvou²⁶.

1.1.2.5 Technické zlepšování půdy a hospodářské soustavy

V intenzifikaci zemědělské výroby náleželo významné místo technickému zlepšování půdy. Byly to v první řadě meliorace (odvodňování mokřin, rekultivace půdy zpustošené dolováním, povážení půdy, kultivace neplodných půd, slínování, odstraňování křovin aj.), které měly velký význam. Celkem bylo v letech 1919 – 1937 meliorováno v českých zemích 235 946 ha půdy. Plošné meliorace byly prováděny vodními družstvy, kterých bylo asi 1350. V letech 1919 – 1937 bylo ohrazeno 404 km toků bystřin a regulováno 1775 km vodních toků. Všechny vodohospodářské stavby připravovala a prováděla státní zemědělskotechnická služba. Ve scelování pozemků* se nedospělo k žádným podstatným výsledkům. V Českých zemích vyžadovalo scelení 75 – 80 % zemědělské půdy (3 836 053 ha). Podařilo se však scelit pozemky o výměře 92 060 ha ve 217 obcích²⁷.

1.1.2.6 Výsledky zemědělské výroby

Zavádění vědeckého a technického pokroku do zemědělské výroby se projevilo růstem její intenzity a produktivity. Zatímco chemizace, meliorace a šlechtitelství přispívaly více k růstu intenzity, pak mechanizace a zejména elektrizace působily na růst produktivity. Intenzifikace zemědělské výroby vedla ke specializaci, která se projevila vznikem hospodářských soustav a specializovaných

---

²⁶ LACINA, V., PÁTEK, J. et. al. *Dějiny hospodářství českých zemí od počátku industrializace do současnosti*, svazek III. Období první Československé republiky a německé okupace. 1. vyd. 1995. ISBN 80-7184-051-3

* Scelování pozemků – jeden ze způsobů úpravy pozemků a to na základě dobrovolnosti, nebo z moci úřední

²⁷ LACINA, V., PÁTEK, J. et. al. *Dějiny hospodářství českých zemí od počátku industrializace do současnosti*, svazek III. Období první Československé republiky a německé okupace. 1. vyd. 1995. ISBN 80-7184-051-3

hospodářství. Hospodářské soustavy dovedly zemědělskou výrobu někde až k nejvyšší tehdy možné hranici intenzity a produktivity zemědělské práce²⁸.

Důležitým kritériem zemědělského podnikání byla rentabilita. Závisela na velikosti zemědělského podniku, výrobní oblasti, hospodářské soustavě a cenovém vývoji. Nejrentabilnější byly větší zemědělské podniky řepařské oblasti zejména v období hospodářské konjunktury. Optimální velikost zemědělského podniku se hledala kolem 20 ha. Ten také dosahoval vysoké intenzity produktivity a rentability²⁹.

1.1.3 Rozsah družstevnictví v Československu v letech 1918 – 1938

Zemědělská výroba v meziválečném období se již mohla opírat o dobře vybudovanou síť zemědělského družstevnictví. Od druhé poloviny 19. st. se v našich zemích vyvinulo v podstatě 5 typů družstev:

1. úvěrní (kampeličky, hospodářské záložny),
2. nákupní a prodejní (skladištní, pro zpeněžování dobytka, vajec a drůbeže, ovoce a zeleniny),
3. zpracovatelsko-výrobní (zpracování čekanky, lihovarská, škrobárenská, sušárny brambor, mlýnská, mlékárenská, lnářská, zpracování zelí, ovoce, plemenářská, pastevní a domácího průmyslu),
4. pomocná (pachtovní, strojní, elektrárenská, meliorační),
5. pro opatřování životních potřeb, jak uvedl autor³⁰

Družstva se začala sdružovat ve svazy, které postupně monopolizovaly oblast úvěru, obchodu a zpracování zemědělských produktů. Počet družstevních svazů a ústředí se v letech 1919 až 1936 zhruba ztrojnásobil. Vrcholným orgánem československého družstevnictví byl od roku 1921 Centrokooperativ. Jeho prostřednictvím byla družstevní ústředí zastoupena v řadě dalších podniků a bank

---

²⁸ LACINA, V., PÁTEK, J. et. al. *Dějiny hospodářství českých zemí od počátku industrializace do současnosti*, svazek III. Období první Československé republiky a německé okupace. 1. vyd. 1995. ISBN 80-7184-051-3

²⁹ LACINA, V., PÁTEK, J. et. al. *Dějiny hospodářství českých zemí od počátku industrializace do současnosti*, svazek III. Období první Československé republiky a německé okupace. 1. vyd. 1995. ISBN 80-7184-051-3

³⁰ FEIERABEND, L. *Zemědělské družstevnictví v Československu do roku 1952*. 1. vyd. Volary : nakl. Stehlík, 2007. ISBN 978-80-86913-03-2

(Národní banka, Plodinová burza, Agrární banka aj.). Charakteristickým příkladem družstevního monopolu byla Ústřední jednota hospodářských družstev, která sdružovala celkem 1951 úvěrních družstev, 2113 neúvěrních a 22 akciových společností. Její kapitálový podíl na agrární bance činil 25 %. Jejím největším podnikem byla Kooperativa³¹.

Před druhou světovou válkou ovládalo zemědělské družstevnictví již převážnou část výkupu zemědělských produktů a značnou část prodeje průmyslových výrobků na venkově. V roce 1937 byly přes družstevní svazy prodána dvě třetiny veškerého tržního množství obilí. Z toho podíl Kooperativy a Aerosolu činil 54 %. Družstevní svazy plně monopolizovaly zahraniční obchod s agrárními produkty a to zejména po zřízení tzv. obilního monopolu v roce 1934. Agrárně finanční kapitál byl v meziválečném období tak silný, že byl schopen konkurovat průmyslově finančnímu kapitálu. Jeho hlavní centrálou byla Agrární banka, která vytvořila velký koncern, a to nejen z podniků potravinářského průmyslu, ale i z průmyslových podniků³².

Československé družstevnictví bylo autonomní a nepodléhalo administrativě ze strany vlády. Stát neovlivňoval družstevní rozhodování a žádní vládní úředníci nesešli ani v družstevních svazech, ani v družstvech samotných.. Vztahy mezi vládní administrativou a družstvy byly přátelské. Vláda republiky měla porozumění pro zemědělské družstevní hnutí a poskytovala mu plnou podporu. Strany agrární a lidová měly přímý vliv na prosperitu družstev, neboť mnozí z jejich čelných politiků byli členy družstev a zastávali v rámci jejich hierarchie významné pozice³³.

1.1.4 Zemědělská družstva v ČSR v letech 1938 – 1945

V roce 1929 bylo v Československu 1415 neúvěrních obchodních a řemeslných družstev, z nichž 1087 patřilo Čechům, 285 Němcům, 28 Maďarům, 13 Rusínům a 2 Polákům. Úvěrních družstev obchodníků a řemeslníků bylo 421, z toho

---

³¹ LACINA, V., PÁTEK, J. et. al. *Dějiny hospodářství českých zemí od počátku industrializace do současnosti*, svazek III. Období první Československé republiky a německé okupace. 1. vyd. 1995. ISBN 80-7184-051-3

³² LACINA, V., PÁTEK, J. et. al. *Dějiny hospodářství českých zemí od počátku industrializace do současnosti*, svazek III. Období první Československé republiky a německé okupace. 1. vyd. 1995. ISBN 80-7184-051-3

³³ FEIERABEND, L. *Zemědělské družstevnictví v Československu do roku 1952*. 1. vyd. Volary : nakl. Stehlík, 2007. ISBN 978-80-86913-03-2

327 bylo českých a 94 německých. V roce 1937 už bylo neúvěrných družstev 1504 a úvěrných 526. Počet těchto živnostenských družstev během světové hospodářské krize vzrostl – těžké časy posilují hodnotu spolupráce³⁴.

Lze spolehlivě odhadnout, že v roce 1938 bylo zhruba šest milionů z celkového počtu patnácti milionů obyvatel Československa přímo nebo nepřímo spojeno s družstevním hnutím. Třebaže se rozsáhlá československá družstevní síť nemohla rovnat soukromým korporacím svou kapitálovou silou, miliony jejích členů disponovaly obrovskou ekonomickou mocí a ovládaly poměrně velkou část produkce a obchodu v zemi³⁵.

V počátcích spočívala aktivita zemědělských družstev v sebeobraně. Potlačovala lichvu tím, že nabídla svým členům krátkodobé úvěry, které byly snadno dostupné a nepodléhaly nejruznějším možným rizikům. V pozdějších fázích se rolník díky družstvům stal rovnocenným partnerem ve všech ekonomických transakcích. Sdružen s ostatními se mohl bránit proti kartelovým cenám při nákupu vstupů, vyjednávat změny v podmínkách dodávek a v kvalitě zboží. Společně mohli zemědělci bojovat za nový zemědělský odbytový systém, který zajišťoval stabilní a spravedlivé ceny pro producenta i spotřebitele. Přestali být loutkami v rukou překupníků: když ceny byly na trhu směšně nízké, mohli uskladnit své produkty v družstevních skladech a počkat, až ceny stoupnou. V družstevních zpracovatelských závodech mohli zemědělci své plodiny proměnit v hotové nebo téměř hotové produkty, za které pak mohli žádat vyšší cenu. Družstva také napomáhala zlepšení produkce hospodářských zvířat a obilovin pečlivou selekcí vhodných odrůd a druhů a postupnou standardizací zemědělských produktů³⁶.

Zemědělské družstevní instituce se staly důležitými hráči na úrovni obce, okresu i státu a byly žádány o názor ve všech otázkách, které i nepřímo souvisely se zemědělstvím. Jejich členové seděli ve správních radách řady významných

---

³⁴ FEIERABEND, L. *Zemědělské družstevnictví v Československu do roku 1952*. 1. vyd. Volary : nakl. Stehlík, 2007. ISBN 978-80-86913-03-2

³⁵ FEIERABEND, L. *Zemědělské družstevnictví v Československu do roku 1952*. 1. vyd. Volary : nakl. Stehlík, 2007. ISBN 978-80-86913-03-2

³⁶ FEIERABEND, L. *Zemědělské družstevnictví v Československu do roku 1952*. 1. vyd. Volary : nakl. Stehlík, 2007. ISBN 978-80-86913-03-2

průmyslových podniků a komerčních bank a byli mezi nimi guvernéri Národní banky, předsedové Československé obilní společnosti a správní rady Škodovky³⁷.

Není proto nijak překvapující, že českoslovenští rolníci byli přesvědčenými družstevníky a že družstvům dobrovolně věnovali hodně času a energie. České rčení „Co zemědělec, to družstevník“ skutečně platilo. Nebyla snad žádná česká vesnice, kde by nebyl patrný vliv družstevnictví, žádné pole či stáj, které by nebyly dotčeny družstevním hnutím³⁸.

1.1.4.1 Situace družstev za protektorátu

Situace po Mnichovu 1938 a následné okupaci Československa Hitlerovským Německem měla vliv i na situaci v družstvech. V zásadě lze říci, že nacisté nezasahovali do systému zemědělského družstevnictví. Uvědomovali si význam českých a moravskoslezských družstev pro zásobování země. Po vyhlášení války na podzim 1939 měli nacisté bytostný zájem na tom, aby byl v protektorátu zachován klid, zejména mezi zemědělskou populací, protože jim velmi záleželo na nerušené a vysoké produkci potravin³⁹.

Toto všechno však zdaleka neznamená, že to měla družstva za okupace snadné. Nacisté si plně uvědomovali, že obyvatelstvo, a zejména obyvatelstvo zemědělské, je vůči nim naladěno nepřátelsky a loajalitu pouze předstírá. Totéž platilo pro činovníky zemědělských družstev. Ti vynaložili veškerý svůj um na to, aby nasměrovali co nejvíc potravin k českému obyvatelstvu, a provozovali velmi aktivní černý trh, zvýhodňující české kupující. Tyto taktiky byly do té míry úspěšné, že Němci, namísto aby z protektorátu zemědělské produkty vyváželi, museli pro tisíce svých lidí, které do Čech a na Moravu během války přesunuli, potraviny dovážet⁴⁰.

---

³⁷ FEIERABEND, L. *Zemědělské družstevnictví v Československu do roku 1952*. 1. vyd. Volary : nakl. Stehlík, 2007. ISBN 978-80-86913-03-2

³⁸ FEIERABEND, L. *Zemědělské družstevnictví v Československu do roku 1952*. 1. vyd. Volary : nakl. Stehlík, 2007. ISBN 978-80-86913-03-2

³⁹ FEIERABEND, L. *Zemědělské družstevnictví v Československu do roku 1952*. 1. vyd. Volary : nakl. Stehlík, 2007. ISBN 978-80-86913-03-2

⁴⁰ FEIERABEND, L. *Zemědělské družstevnictví v Československu do roku 1952*. 1. vyd. Volary : nakl. Stehlík, 2007. ISBN 978-80-86913-03-2

„Okupační správa se velmi snažila vynutit si spolupráci vyvoláváním strachu, bezohlednou regulací a krutými tresty za neuposlechnutí jejich příkazů“. Řada činovníků i zaměstnanců družstev byla popravena na základě pouhého podezření ze sabotáže, někdy dokonce bez jakéhokoliv konkrétního obvinění a byť i formálního soudního procesu, prostě proto, aby se ostatní ze strachu neodvážili neuposlechnout příkazů shora⁴¹.

1.1.4.2 Zemědělská družstva v období let 1945 – 1948

Po znovuoobnovení Československa v roce 1945 přikázala vláda zemědělským družstvům, aby neměnila organizační strukturu, která jí byla nařízena za války. Měl tedy být zachován německý „nový řád“, který oddělil revizní reprezentativní funkce svazů od jejich peněžních aktivit. V té době byl již připraven plán, vypracovaný komunistickou stranou, který počítal s obviněním družstev z kolaborace s nacisty a s následnou likvidací jejich systému samosprávy. Komunisté byli nejmocnější skupinou ve vládě národní fronty a jejich plán byl bohužel akceptován ostatními stranami⁴².

Když Československo dostalo zpět území, o něž přišlo krátce před válkou, ukázalo se, že mnohá z družstev, která tu předtím fungovala, nebude možné obnovit. V regionech zabraných Německem a Polskem se řada družstev během války rozpadla. Další se rozhodla přejít do likvidace, když se ukázalo, že Němci a Poláci, kteří tu žili, budou odsunuti zpět přes hranice. Z těchto důvodů se neobnovily ani polské a německé družstevní svazy na území poválečného Československa⁴³.

Během let 1945 až 1948 přišla zemědělská družstva o svou samostatnost i o své nejcennější osobnosti a ocitla se v poručnictví stran Národní fronty, která se vyvinula z válečné spolupráce politických stran a její založení bylo dohodnuto v březnu 1945 na moskevských poradách při jednání o Košickém vládním programu. Zahrmovala původně jen politické strany, na jejichž povolení se zúčastněné strany dohodly (Československá sociálně demokratická strana dělnická, Československá

---

⁴¹ FEIERABEND, L. *Zemědělské družstevnictví v Československu do roku 1952*. 1. vyd. Volary : nakl. Stehlík, 2007. ISBN 978-80-86913-03-2

⁴² FEIERABEND, L. *Zemědělské družstevnictví v Československu do roku 1952*. 1. vyd. Volary : nakl. Stehlík, 2007. ISBN 978-80-86913-03-2

⁴³ FEIERABEND, L. *Zemědělské družstevnictví v Československu do roku 1952*. 1. vyd. Volary : nakl. Stehlík, 2007. ISBN 978-80-86913-03-2

stran lidová, Československá strana národně socialistická, Demokratická strana, Komunistická strana Československá a Komunistická strana Slovenská), ostatním předválečným stranám, především Agrární a Živnostenské, nebylo povoleno obnovit činnost. Národní fronta se fakticky postavila nad parlament a zákon, mimo demokratickou kontrolu, protože si osobovala právo rozhodovat, které politické strany mohou existovat. Rozhodující vliv v Národní frontě měla od začátku Komunistická strana Československa, která se tak prostřednictvím Národní fronty prosadila v únoru 48 jako monopolní politická síla⁴⁴.

Ačkoliv původní (předválečná) zemědělská družstva nepřišla oficiálně o své právo samosprávy jako tomu byl v případě jejich svazů a centrál, přesto byla předmětem silných politických tlaků. Většina jejich starých a zkušených činovníků musela odstoupit z toho prostého důvodu, že bývali členy nyní zakázané agrární strany a svého času měli určitý politický vliv. Noví činovníci byli často čerstvými členy družstev, či se dokonce stávali členy až po zvolení do funkce. Neměli žádné znalosti o družstevních principech a formách řízení a žádnou touhu se o nich cokoliv dozvědět. Jejich cílem bylo získat kontrolu nad družstevním hnutím pro komunistickou stranu a odstrašit kohokoliv, kdo by se pokusil do tohoto procesu zasáhnout⁴⁵.

Mezi léty 1945 a 1948 se komunistům podařilo obsadit velmi vlivné pozice v československých zemědělských družstvech, třebaže ještě v roce 1938 zde neměli pozice žádné. Nucená státní správa velkých družstevních centrál, kde na mnoha stěžejních postech seděli komunisté, byla této infiltrační kampani velmi nápomocná⁴⁶.

1.1.5 Násilná kolektivizace po roce 1948

Nástup komunistů k moci znamenal konec samosprávy zemědělských družstev a vítězství těch, kdo jejich zničení plánovali již od roku 1945. Členstvo ztratilo schopnost jakkoliv ovlivňovat osud družstev. Družstva se stala nástrojem státu, jehož vůle od uvedeného data splynula s vůlí komunistické strany. Družstva

---

⁴⁴ ŽALOUDEK, K. *Encyklopedie politiky*, 2. vydání Praha : nakl. Libri, 1999. ISBN 80-85983-75-3

⁴⁵ FEIERABEND, L. *Zemědělské družstevnictví v Československu do roku 1952*. 1. vyd. Volary : nakl. Stehlík, 2007. ISBN 978-80-86913-03-2

⁴⁶ FEIERABEND, L. *Zemědělské družstevnictví v Československu do roku 1952*. 1. vyd. Volary : nakl. Stehlík, 2007. ISBN 978-80-86913-03-2

byla „reformována“ prostřednictvím série zákonů, které vedly k jejich záhubě. Byla přetvořena v povolné nástroje komunistické vládní mašinérie, namaskována do formální družstevní podoby a financována z členských podílů svých členů⁴⁷.

Zákon č. 187 z 21. července 1948 ustanovil novou centrální organizaci pro všechna neúvěrní zemědělská družstva: Ústřední radu družstev. Vstup družstev do této nové federace znamenal konec jejich autonomie a učinil z nich nástroje státní správy. Členství bylo pro všechna zemědělská družstva povinné⁴⁸.

Nástrojem ke kolektivizaci všech rolnických hospodářství na území republiky se stal zákon č. 69 O jednotných zemědělských družstvech 23. února 1949 (viz příloha č.1)⁴⁹.

Proces združstevňování měl velmi prostý průběh. Ve vsi se vytvořil tzv. přípravný výbor nového jednotného zemědělského družstva – JZD. Sestával se z pěti či deseti osob, které mohly či nemuseli být členy dosavadních družstev. Museli to být zemědělci či hospodařící nájemci půdy. Výbor vypracoval seznam existujících družstev a jejich členů a dále seznam těch z nich, kteří byli ochotni vstoupit do nového JZD. Tato informace se pak zaslala Ústřední radě družstev k prověření a ke schválení. Pokud došlo ke schválení, bylo nové družstvo ustanoveno a smělo se zapsat do soudního rejstříku družstev. Od okamžiku registrace přestala všechna dosavadní družstva v obci existovat jako samostatné právnické osoby a byla včleněna i s veškerým svým majetkem do sjednoceného družstva. Členové dosavadních družstev se automaticky stali členy družstva nového, pokud do čtrnácti dnů od vyhlášení vzniku JZD neoznámili své vystoupení. Pokud to ale vyžadoval veřejný zájem, mohli být i tito vystoupivší členové donuceni vykonávat své družstevní povinnosti, přičemž jim zanikla veškerá členská práva⁵⁰.

Valná hromada každého jednotného družstva musela schválit vzorové stanovy bez úprav, tak jak je vypracovalo ministerstvo zemědělství. Družstvu bylo pak přiděleno příslušnému oddělení Ústřední rady družstev. Od té chvíle podléhalo

---

⁴⁷ FEIERABEND, L. *Zemědělské družstevnictví v Československu do roku 1952*. 1. vyd. Volary : nakl. Stehlík, 2007. ISBN 978-80-86913-03-2

⁴⁸ FEIERABEND, L. *Zemědělské družstevnictví v Československu do roku 1952*. 1. vyd. Volary : nakl. Stehlík, 2007. ISBN 978-80-86913-03-2

⁴⁹ FEIERABEND, L. *Zemědělské družstevnictví v Československu do roku 1952*. 1. vyd. Volary : nakl. Stehlík, 2007. ISBN 978-80-86913-03-2

⁵⁰ FEIERABEND, L. *Zemědělské družstevnictví v Československu do roku 1952*. 1. vyd. Volary : nakl. Stehlík, 2007. ISBN 978-80-86913-03-2

bedlivé kontrole a řízení ze strany vedoucího této sekce a jeho zástupce, jež oba jmenoval ministr zemědělství⁵¹.

Rozhodně se proces kolektivizace (*pozn. v ČSR*) rozběhl rychleji než v ostatních zemích za železnou oponou. Rychlost tohoto procesu může být zčásti vysvětlena skutečností, že komunisté by rádi co nejrychleji přesunuli co nejvíce lidí do průmyslu, dále tím, že kolektivní hospodaření vyžaduje obecně vysokou úroveň vzdělání vzhledem k častým administrativním zádrhelům, a také proto, že k úspěchu družstva je třeba kvalitní řízení⁵².

1.1.6 Jednotná zemědělská družstva

Stanovy JZD obsahovaly instrukce, jak postupně prosazovat kolektivizaci rolnických hospodářství. Zaváděly čtyři typy družstev, označených římskými číslicemi. Proces se začíná s poměrně nevinnými družstvy I. typu. V této první fázi mají členové za úkol uskutečnit nějaký společný projekt, například společnou prádelnu, líheň vajec, odchovnu telat či něco podobného. Druhý krok pak vyžaduje přesvědčit členy, aby vzájemně sdíleli svou práci, potahy a mechanizaci⁵³.

Některých družstvech typu I členové zašli dále a souhlasili s tím, že některá svá pole osejí stejnou plodinou současně a v rámci jedné organizované akce. To usnadnilo koordinaci společné práce, ale hranice pozemků a soukromé hospodaření na jednotlivých hospodářstvích zůstaly zachovány⁵⁴.

Pokud jsou tyto formy hospodaření zavedeny, může vesnice přikročit k typu II, kdy se ruší hranice pozemků a rozorají se meze. Takto propojené pozemky jsou pak společně obhospodařovány celou vesnicí, společně se plánuje podíl pozemků, který zaujmou plodiny, seno a krmivo pro zvířata. Rozloha pole a pracovní příspěvek členů se nadále zaznamenává a každý vlastník tak dostane podíl úrody, který mu

---

⁵¹ FEIERABEND, L. *Zemědělské družstevnictví v Československu do roku 1952*. 1. vyd. Volary : nakl. Stehlík, 2007. ISBN 978-80-86913-03-2

⁵² FEIERABEND, L. *Zemědělské družstevnictví v Československu do roku 1952*. 1. vyd. Volary : nakl. Stehlík, 2007. ISBN 978-80-86913-03-2

⁵³ FEIERABEND, L. *Zemědělské družstevnictví v Československu do roku 1952*. 1. vyd. Volary : nakl. Stehlík, 2007. ISBN 978-80-86913-03-2

⁵⁴ FEIERABEND, L. *Zemědělské družstevnictví v Československu do roku 1952*. 1. vyd. Volary : nakl. Stehlík, 2007. ISBN 978-80-86913-03-2

náleží. Soukromé vlastnictví tedy není zrušeno, každý člen také dál chová vlastní dobytek a drůbež. Zelené krmení se proto rozděluje v podílech mezi členy⁵⁵.

Družstva typu II tak zavádějí kolektivní masovou produkci na půdě, která byla ve vlastnictví členů, ale nedospívají do fáze kolektivního řízení. To nastává až ve fázi III. V tomto typu družstva již vypěstované plodiny nepatří členům, ale jednotnému zemědělskému družstvu, třebaže se pěstují na půdě a s pomocí práce všech bývalých vlastníků. Pozemky jsou nadále vedeny v pozemkových knihách jako majetek členů, ale majitelé se vzdávají všech práv, souvisejících se samostatným hospodařením, i práv dispozičních. V tomto JZD III. typu členové odevzdávají kolektivu svůj dobytek a většinu svého inventáře. Dobytek je ustájen ve společných stodolách, ale člen si smí ponechat jednu krávu a tele, prasata, ovce, kozy a drůbež, které využije pro svou vlastní potřebu. Také má nárok na záhumenek, v průměru o ploše půl hektaru⁵⁶.

V družstvech typu IV se již žádná kompenzace za poskytnutou půdu nevyplácí a veškerý zisk z celoročního hospodaření je rozdělován členům v poměru k odpracovaným jednotkám⁵⁷.

Výrobní prostředky, které člen poskytne družstvu typu III nebo IV, se ocení podle platných tržních cen a družstvo je má v zápůjčce, dokud je členovi postupně nesplatí⁵⁸.

„Na konci ledna 1951 bylo v Československu 7110 jednotných zemědělských družstev (JZD), včetně tehdy již založených přípravných výborů. Z nich bylo 2026 typu II, 1688 typu III a 154 typu IV. Celkem 3279 kolektivů rozoralo meze a osévalo společně vzniklé pozemky. Celkově tak byly odstraněny meze z více než milionu hektarů půdy, což je 13,6 % veškeré orné půdy v celé zemi“⁵⁹.

---

⁵⁵ FEIERABEND, L. *Zemědělské družstevnictví v Československu do roku 1952*. 1. vyd. Volary : nakl. Stehlík, 2007. ISBN 978-80-86913-03-2

⁵⁶ FEIERABEND, L. *Zemědělské družstevnictví v Československu do roku 1952*. 1. vyd. Volary : nakl. Stehlík, 2007. ISBN 978-80-86913-03-2

⁵⁷ FEIERABEND, L. *Zemědělské družstevnictví v Československu do roku 1952*. 1. vyd. Volary : nakl. Stehlík, 2007. ISBN 978-80-86913-03-2

⁵⁸ FEIERABEND, L. *Zemědělské družstevnictví v Československu do roku 1952*. 1. vyd. Volary : nakl. Stehlík, 2007. ISBN 978-80-86913-03-2

⁵⁹ FEIERABEND, L. *Zemědělské družstevnictví v Československu do roku 1952*. 1. vyd. Volary : nakl. Stehlík, 2007. ISBN 978-80-86913-03-2

1.2 Transformace zemědělství

1.2.1 Pojem transformace

Vzhledem k politické změně po roce 1989 dochází i v sektoru zemědělství k úpravě vlastnických vztahů k půdě i jinému zemědělskému majetku, jejichž cílem je zmírnění následků majetkových křivd, ke kterým docházelo v našem státě v období let 1948 až 1989. Týká se to zemědělského majetku, který přešel v tomto období do vlastnictví státu, nebo jiné než státní právnické osoby, ale také toho majetku, který byl těmito organizacemi bezplatně užíván bez ohledu na vůli vlastníka na základě rozhodnutí správního orgánu, nebo dokonce pouze na základě ustanovení zákonů o zemědělských družstvech.

Hlavním smyslem uskutečňování majetkových a ekonomických transformací je dosažení takového stupně ekonomické výkonnosti, jakým se vyznačují vyspělé tržní ekonomiky. Jak rychle, s jakými dočasnými náklady a v jaké míře bude ekonomické výkonnosti typické pro vyspělé tržní ekonomiky dosaženo, to bylo v momentě zahájení transformací velkou neznámou. Zahájení těchto transformací představovalo tudíž do značné míry krok do neznáma. Bylo jasné, že by mělo jít o ekonomiku, kde převažuje soukromé vlastnictví, kde stát neřeší – až na určité výjimky – základní ekonomické otázky co vyrábět, za jakou cenu zboží a služby prodávat a jak rozdělovat příjmy mezi jednotlivce. Zároveň bylo rozhodnuto, že většina opatření ekonomické reformy musí být uskutečněna tak rychle, jak je to technicky možné a politicky schůdné, která půjdou s dobou⁶⁰.

Transformační zákon se vztahoval na všechna družstva vzniklá před 1. 1. 1992. Upravil proces řešení majetkových otázek z hlediska přechodu družstev na nový režim upravený Obchodním zákoníkem. Toto přechodné období, kdy se vypořádaly majetkové poměry a zpracovával se právní režim přetransformovaných družstev, trvalo do konce ledna 1993. Družstva, která do této doby neprovedla předepsanou transformaci, byla ze zákona likvidována.⁶¹

V knize *Automatizovaný transformační projekt*⁶² se uvádí, že transformace družstev v dalších oblastech než ekonomických bude stejně těžká a dokonce

---

⁶⁰ JIRÁSEK, J. *Transformační řízení*, 1. vyd., Praha: Grada, 1993. ISBN: 80-85623-71-4.

⁶¹ KOPÁČ, L., *Příručka obchodního práva*, 1. vyd., Praha, naklad. Prospektrum 1992, ISBN 80-85431-35-1

⁶² NOVOTNÝ, K. a kol., *Automatizovaný transformační projekt*, 2. vyd., Praha, naklad. Organizační kancelář Praha 1992, ISBN 80-85000-58-X

v mnohých případech ještě těžší, protože řada družstevníků se chová k družstevnímu majetku jako ke „státnímu majetku“, tj. že okrást družstvo „není hřích ani zločin“, že podvést družstvo je něco zcela normálního. Tento způsob chování se k družstvu je zcela nepřijatelný s družstevními principy. Tento fakt naznačuje i Jirásek (1993)⁶³, který uvádí: „Zatímco neefektivnost ekonomického systému fungujícího bez rozsáhlého sektoru soukromého vlastnictví a bez jasně vymezených vlastnických práv byla obecně uznávána, neexistovala shoda, zda je rychlá a rozsáhlá privatizace pravým lékem na odstranění hlavních neduhů společenského vlastnictví.“

Je také důležité se při transformačním řízení zaměřit i na „druhou kulturu“ podniku, na lidi, na změnu postojů a chování, na jejich mentalitu. Transformační proces je spjat s posunem vedoucích osobností k lidem, kteří v sobě nosí obrannou tvůrčí energii, přenášejí ji na své nejbližší spolupracovníky a na celý podnik.

Podle Transformačního projektu, 1992, je tlumena řídicí činnost dosavadních úseků a po transformaci by mělo dojít k jejich zániku s tím, že řídicí pracovníci s vysokou odborností by neměli být pro družstvo ztraceni, ale měli by vytvořit obchodně-technickou a poradenskou skupinu zajišťující marketing a odborné služby. Správa družstva dosud zajišťovaná vertikálním způsobem by měla být v podstatě zachována s určitým zjednodušením. Nejvyšším orgánem zůstává členská schůze. Počítá se s posílením pravomoci představenstva, jehož složení by mělo vycházet převážně z výběru vysoce fundovaných lidí z řad největších majitelů členských podílů. Rovněž se musí zvýraznit funkce revizní komise.

1.2.2 Transformační projekt

Transformační projekt vypracovává družstvo nebo jím pověřená právnická nebo fyzická osoba. Družstvo je povinno jej předat do 60 dnů před konáním valné hromady, která projednává a schvaluje transformační projekty. Rada je povinna oprávněným osobám umožnit přístup k předloženým transformačním projektům. Transformační projekt družstva může rovněž vypracovat kterákoliv oprávněná osoba. Představenstvo družstva je povinno této osobě sdělit bez zbytečného odkladu údaje o čistém jmění družstva a o počtu oprávněných osob a předložit jí k nahlédnutí účetní závěrku za poslední čtvrtletí (Zákon 42/92 Sb. § 9, odst. 2, 3).

---

⁶³ JIRÁSEK, J. *Transformační řízení, 1. vyd., Praha: Grada, 1993. ISBN: 80-85623-71-4.*

Řádné svolání valné hromady je podmínkou její způsobilosti k projednávání transformačních projektů a ke schválení některého z nich musí družstvo řádné svolání prokázat, pokud toho bude potřeba. Jestliže je tato povinnost řádně splněna, ale přesto se nedostaví nadpoloviční většina oprávněných osob, může být transformační projekt při opakované valné hromadě schválen nadpoloviční většinou oprávněných osob zúčastněných na této valné hromadě.

V případě schválení transformačního projektu, je třeba do 30 dnů od schválení vypočítat majetkové podíly podle kritérií a seznámit s nimi oprávněné osoby. Současně se připraví fyzické rozdělení majetku. U fyzických osob, které splňují podmínky pro vydání majetkového podílu se vydá majetek do 90 dnů od písemného vyžádání (jinak až po sedmi letech). Do 60 dnů je třeba podat návrhy na zápis nových právnických osob do obchodního rejstříku a v případě změny stanov nejpozději do 1. 2. 1993. Dále musí být provedeno převedení majetku, práv a závazků na nové právní subjekty.

V případě neschválení projektu je potřeba do patnácti dnů svolat novou valnou hromadu a opět se projednává transformační projekt. Není-li schválen projekt do jednoho roku od účinnosti zákona (31. 1. 1993), vstupuje původní družstvo do likvidace. Ostatní okolnosti transformačního projektu se řídí podle zákona č. 42/92 Sb.

1.2.3 Pojem družstvo

Družstvo je společenstvím neuzavřeného počtu osob, založeným za účelem podnikání nebo zajišťování hospodářských, sociálních nebo jiných potřeb svých členů. Družstvo je právnickou osobou. Za porušení svých závazků odpovídá celým svým majetkem.

Družstvo může založit alespoň pět fyzických nebo dvě právnické osoby. Fyzické i právnické osoby mohou být společně členy družstva. Členové neručí za závazky družstva. Stanovy mohou určit, že členové družstva nebo někteří z nich mají

na základě rozhodnutí členské schůze vůči družstvu do určité výše uhrazovací povinnosti přesahující členský vklad na krytí ztrát družstva.⁶⁴

K založení družstva je nezbytné, aby se uchazeči o členství zavázali k takové výši členských vkladů, která tvoří zapisované základní jmění určené stanovami. Základní jmění družstva tvoří souhrn členských vkladů, které členové vnesli do družstva při jeho transformaci.

Orgány družstva jsou členská schůze, představenstvo, kontrolní komise a další orgány družstva podle stanov.⁶⁵

Zrušení a likvidace družstva upravuje Obchodní zákoník § 254, 256, 257, 259, 260. Další možnosti zániku družstva:

- rozhodnutím členů (usnesením členské schůze)
- uplynutím doby trvání (podle stanov)
- prohlášením konkurzu
- rozhodnutím soudu za podmínek stanovených Obchodním zákoníkem
- sloučením, rozdělením nebo přeměnou na obchodní společnost

1.2.4 Oprávněné osoby

Oprávněné osoby podle zákona 42/92 Sb. Jsou fyzické osoby vymezené podle jednotlivých druhů družstev v § 14 a 19 tohoto zákona. Oprávněnými osobami jsou členové družstva, pokud byli členy k 30. 11. 1991, vlastníci půdy a vlastníci ostatního majetku užívaného družstvem v hodnotě nejméně 30 000,- Kč, pokud se písemně přihlásí u družstva do tří měsíců od účinnosti tohoto zákona a současně prokáží, že jejich majetek družstvo převzalo, užívá nebo užívalo jej ke dni účinnosti Zákona o zemědělském družstevnictví č. 162/1990 Sb. Jsou to fyzické osoby, kterým se podíl na jmění družstva stanoví podle zvláštních předpisů. Skupinami oprávněných osob podle § 5 odst. 4 se rozumí členové družstva, kteří jsou vlastníky půdy a ostatního majetku užívaného družstvem, ostatní členové družstva, vlastníci půdy a vlastníci ostatního majetku uvedení v § 14 písm. b), kteří nejsou členy družstva dle zákona 42/92 Sb.

---

⁶⁴BARTOŠÍKOVÁ, M. a KOPÁČ, L. *Obchodní zákoník*. Praha : Prospektrum 1991, část 2. Obchodní společnosti a družstvo,

⁶⁵BARTOŠÍKOVÁ, M. a KOPÁČ, L. *Obchodní zákoník*. Praha : Prospektrum 1991, část 2. Obchodní společnosti a družstvo,

Oprávněná osoba se může dát zastupovat na valné hromadě na základě plné moci. Zastupující osoba má při hlasování takovou váhu hlasů, kolik oprávněných osob zastupuje (včetně sebe). Valná hromada je způsobilá přijímat rozhodnutí, je-li přítomna nadpoloviční většina přítomných (zastoupených) oprávněných osob.⁶⁶

Podle zákona 195/93 Sb. § 4 odst. 1 oprávněnou osobou je státní občan České a Slovenské federativní republiky, který má trvalý pobyt na jejím území a jehož půda, budovy a stavby patřící k původní zemědělské usedlosti přešly na stát nebo jiné právnické osoby v době od 25. února 1948 do 1. ledna 1990 způsobem uvedeným v § 6 odst. 1. V případě, že oprávněná osoba zemřela, toto upravuje zákon 195/93 Sb. § 4 odst. 2, 4. Další oprávněné osoby upravuje zákon 195/93 Sb. § 4 odst. 3. Oprávněným osobám budou vydány nemovitosti, které přešly na stát nebo jinou právnickou osobu v důsledku kupní smlouvy uzavřené v tísní za nápadně nevýhodných podmínek. Oprávněná osoba je povinna po vydání nemovitostí zaplatit státu nedoplatek přidělové ceny, za kterou ji původně získala. Pokud vázly na nemovitosti ke dni převzetí státem pohledávky peněžních ústavů, zajištěné na nemovitosti a vypořádané podle zvláštních předpisů, uhradí oprávněná osoba částku, kterou jí stát takto vypořádal. Vydá-li nemovitost jiná osoba než stát, vznikne této osobě nárok na vrácení kupní ceny, kterou zaplatila při koupi nemovitosti. Tento nárok musí být uplatněn u příslušného orgánu státní správy republiky. Zákon 195/93 Sb. § 6 odst. 1, 3, 4, 6. Pozemky nebo jejich části nelze vydat v případě, že na pozemku byla na základě územního rozhodnutí s výjimkou osad dočasně umístěných, zřízených, zahrádkářských nebo chatových osad, které byly zřízeny před 1. říjnem 1976 (Zákon 195/1993 SB. § 1 odst.1).

1.2.5 Členství

1.2.5.1 Vznik členství

Členství představuje základní právní vztah vytvářející se při existenci družstva. Jeho podrobnější úprava je především věcí stanov družstva. Ze zákona může členství v družstvu vzniknout při založení družstva dnem zápisu do obchodního rejstříku, za trvání družstva podáním písemné přihlášky a rozhodnutím

---

⁶⁶ NOVOTNÝ, K. a kol. , *Automatizovaný transformační projekt*, 2. vyd., Praha, naklad. Organizační kancelář Praha 1992, ISBN 80-85000-58-X

orgánu družstva o jejím přijetí. Schvalujícím orgánem bude zpravidla představenstvo družstva.⁶⁷

Členy družstva mohou být osoby fyzické i právnické. Je-li podle stanov členství podmíněno pracovním vztahem k družstvu, může se členem stát fyzická osoba jejíž členství vzniká dnem, který byl sjednán jako den vzniku pracovního vztahu a zaniká dnem zániku pracovního vztahu člena k družstvu.

Členská práva a povinnosti může člen převést na jiného člena družstva, pokud to stanovy nevylučují.⁶⁸ Převod členského podílu člena nebo jeho části, odmítnutí převodu a vyloučení převodu upravují vždy Stanovy družstva. Práva a povinnosti členů družstva vždy upravují také Stanovy družstva.

1.2.5.2 Zánik členství

Při zániku členství za trvání družstva má dosavadní člen nárok na vypořádací podíl.⁶⁹ Podle Obchodního zákoníku je pro určení vypořádacího podílu rozhodující počet ukončených roků členství. Pokud tedy stanovy neurčí jinak, je velmi důležité, k jakému datu zanikne členství vystupujícího člena a kolik celých roků členství mu bude započteno.

Členství v družstvu zaniká dohodou, vystoupením, vyloučením, úmrtím člena – fyzické osoby, zánikem člena – právnické osoby, zánikem družstva a jeho likvidací. Člen, jehož podíl poklesl pod hodnotu základního členského vkladu, je povinen do tří měsíců po upozornění představenstvem na tuto skutečnost svůj podíl doplnit nebo členství ukončit. Nesplnění této povinnosti je důvodem pro jeho vyloučení, které opět řeší Stanovy družstva. Lhůtu pro vystoupení určují Stanovy družstva, nesmí však být delší než šest měsíců ode dne písemného oznámení člena o svém vystoupení. Stanovy družstva dále řeší, za jakých podmínek může být člen z družstva vyloučen rozhodnutím představenstva.

1.2.6 Stanovení majetkových podílů

---

⁶⁷ KOPÁČ, L., *Příručka obchodního práva, 1. vyd., Praha, naklad. Prospektrum 1992, ISBN 80-85431-35-1*

⁶⁸ BARTOŠÍKOVÁ, M. a KOPÁČ, L. *Obchodní zákoník. Praha : Prospektrum 1991, část 2. Obchodní společnosti a družstvo,*

⁶⁹ BARTOŠÍKOVÁ, M. a KOPÁČ, L. *Obchodní zákoník. Praha : Prospektrum 1991, část 2. Obchodní společnosti a družstvo,*

Čisté jmění družstva bude v transformačním projektu rozděleno na majetkové podíly podle těchto kritérií (*Zákon 42/92 Sb. § 17*): 50 % podle výměry půdy, kterou družstvo převzalo nebo užívalo ke dni účinnosti zákona 229/91 Sb., 20 % podle počtu odpracovaných let v družstvu u oprávněných osob, u nichž členství trvalo k 30. 11. 1991, 30 % podle hodnoty ostatního majetku převzatého družstvem v cenách platných ke dni účinnosti zákona č. 229/91 Sb., 20 % podle počtu odpracovaných let v družstvu u oprávněných osob, u nichž členství trvalo k 30. 11. 1991 a 30 % podle hodnoty ostatního majetku převzatého družstvem v cenách platných ke dni účinnosti zákona č. 229/91 Sb. Pro výpočet majetkových nároků a majetkových vkladů se kromě ustanovení zákon č. 229/91 Sb. většinou přijímají následující úpravy dle usnesení valné hromady:

1. výpočet bude prováděn v zásadě podle nařízení vlády ČR č. 20/91 (náhradový předpis), kromě zvláštních případů, ve kterých např. existují majetkové vklady bez sdružené půdy apod.
2. stupeň opotřebení dříve užívaných objektů oprávněných osob bude oceněn nad běžné opotřebení a tato částka se stane součástí majetkového vkladu. V případě opravy budovy nebo vyplácení opotřebení se následně odečte v souvislosti s běžnou úpravou majetkových vkladů (podílů).
3. stupeň opotřebení stanovený odhadem se vyplatí, budovy užívané státem se po dohodě s majiteli administrativně a účelně vydají a další užívání družstvem se převedena smluvní nájem⁷⁰

V příloze č. 4 uvádím příklad ze Stanov ZD Netřebice, týkající se členských podílů a majetkových vkladů.

1.2.7 Vypořádací podíl

Vypořádací podíl je podíl člena družstva na čistém jmění družstva vyplácený nebo vydávaný při zániku členství. Výše vypořádacího podílu se odvozuje z výše

---

⁷⁰ NOVOTNÝ, K. a kol. , *Automatizovaný transformační projekt*, 2. vyd., Praha, naklad. Organizační kancelář Praha 1992, ISBN 80-85000-58-X

splaceného vkladu člena, délky členství v družstvu a je dále ovlivněna výsledky hospodaření družstva.⁷¹

Velikost vypořádacího podílu se určí poměrem splaceného členského vkladu dosavadního člena, násobeného počtem ukončených roků jeho členství k souhrnu splacených členských vkladů všech členů, násobených ukončenými roky jejich členství.⁷²

Pro tento účel se započítává členství ode dne účinnosti stanov. Z toho tedy vyplývá, že s délkou trvání členství v družstvu se podíl člena zhodnocuje. Pro určení vypořádacího podílu je rozhodný stav čistého obchodního jmění družstva podle účetní závěrky za rok, v němž členství zaniklo. Při určování výše vypořádacího podílu se nepřihlíží ke jmění, jež je v nedělitelném fondu a jestliže to vyplývá ze stanov, tak ani v jiných zajišťovacích fondech. Rovněž se nepřihlíží ke vkladům členů s kratším než ročním členstvím přede dnem, k němuž se roční účetní závěrka sestavuje.⁷³ Problémy nastávají v praxi zejména u těch členů, kteří se stali členy transformovaného družstva, avšak do roka z něj vystoupili. Pokud neurčí stanovy jinak, nevzniká předčasně odcházejícím členům, podle vzorce žádný vypořádací podíl. Náznak řešení obsahuje Obchodní zákoník § 223 odst. 3. Odtud lze odvodit, že člen vystupující do roka z družstva by měl dostat zpět svůj splacený vklad snížený o část převedenou do nedělitelného fondu. To se může jevit spravedlivé za normálních okolností, kdy družstvo hospodaří vyrovnaně nebo se ziskem. Pokud ovšem družstvo za příslušný účetní rok vykazuje ztrátu, vyhne se takto odcházející člen své odpovědnosti nést důsledky ztráty ve svém vypořádacím podílu a přenesení jí na zbývající členy.

Vypořádací podíl se určuje v peněžním vyjádření do tří měsíců po schválení účetní závěrky za rok, ve kterém členství zaniklo a je splatný po sedmi letech s výjimkou případů řešených podle stanov transformovaného družstva.

---

⁷¹ NOVOTNÝ, K. a kol. , *Automatizovaný transformační projekt*, 2. vyd., Praha, naklad. Organizační kancelář Praha 1992, ISBN 80-85000-58-X

⁷² KOPÁČ, L., *Příručka obchodního práva*, 1. vyd., Praha, naklad. Prospektrum 1992, ISBN 80-85431-35-1

⁷³ BARTOŠÍKOVÁ, M. a KOPÁČ, L. *Obchodní zákoník*. Praha : Prospektrum 1991, část 2. Obchodní společnosti a družstvo,

2 ZEMĚDĚLSKÉ DRUŽSTVO NETŘEBICE A JEHO HISTORIE

Úvodem výše uvedené kapitoly objasním postup mé práce při získávání informací. Prameny pocházející z dané doby a z dané lokality se nedochovaly. Z tohoto důvodu jsem získával informace od pamětníků. I tento postup byl značně problematický z několika níže uvedených důvodů. Pamětníků pamatujících zakládání JZD Netřebice do dnešní doby přežilo pouze několik (oslovil jsem 11 pamětníků). Tyto pamětníky se mi podařilo oslovit při příležitosti gratulace k jejich životnímu jubileu a v této souvislosti jsem získával potřebné údaje do mé bakalářské práce. Informace jsem čerpal formou rozhovoru kdy jsem používal diktafon, nebo popřípadě si dělal i písemné poznámky, neboť jejich vzpomínky se netýkaly jen zakládání družstva, ale i jiných událostí z jejich života. Při volném rozhovoru se mi dařilo některé pamětníky i při jejich vážnějším zdravotním stavu přimět k lepší náladě. Jejich velmi pokročilý věk a zdravotní stav jim již bránil v komplexním vzpomínání na danou dobu. Dále se tito pamětníci již nedokáží při vyprávění oprostit od nostalgie při vzpomínání na uplynulá léta. Z celkového počtu oslovených byly využitelné informace pouze od šesti pamětníků. Jelikož je u těchto lidí zakořeněná jistá nedůvěra a obavy v poskytování informací o době po druhé světové válce, většina dotazovaných požadovala zůstat v anonymitě. Zde mohu uvést, že jména, bydliště a věk pamětníků jsou mi známá. Zároveň jsem oslovil jednoho současného soukromého zemědělce, který se na svůj grunt vrátil až po roce 1990. Jeho názor na současný stav vesnice jsem použil také ve své práci.

Následující text je tedy prolínáním vzpomínek pamětníků s upřesňujícími informacemi z odborné literatury popisující danou problematiku.

2.1. Obec Netřebice, vznik JZD Netřebice a vývoj do roku 1960

Samozřejmě i obec Netřebice zasáhl poválečný odsun německého obyvatelstva. Odsun Němců ze základů změnil život obce. Mnoho vlastníků nemovitostí ve všech jejích osadách byli Němci a jejich usedlosti podléhaly konfiskaci podle dekretů č. 12/1945 Sb. z 19.5.1945 a č. 108/1945 Sb. z 25.10.1945. Za osoby německé národnosti byl považován každý, kdo se při kterémkoli sčítání lidu od roku 1929 k německé národnosti přihlásil.

Zkonfiskované německé usedlosti všech velikostních typů se v převážné míře staly významným zdrojem pro pozemkové a jiné majetkové přídělky českým a slovenským dosídlencům v kategorii středních hospodářství (do 13 ha půdy) „byly přidělovány nemajetným zájemcům, kteří pracovali pro sedláky a tím sedlák ztrácel pracovní sílu potřebnou pro chod hospodářství. Z důvodu ztrát námeznní síly byli sedlákům přidělováni němečtí občané určení k odsunu. Mnohdy jednání s nimi bylo na hranici slušného jednání s člověkem, ale to vše bylo způsobeno kolektivní vinou vůči německému národu.“^{74*}.

Do roku 1948 si již museli statkáři vystačit pouze s příslušníky rodiny. Po únoru 1948 přicházeli na větší hospodářství vypomáhat brigádníci – studenti na 2 měsíce.

„Do roku 1948 sedláci nebyli osvobozeni od tzv. protektorátních dodávek, při jejich nedodržení však nedocházelo k potrestání“^{**}.

JZD Netřebice vznikalo velmi podobnou cestou jako v celé Československé republice.

Zemědělské podniky založené na základě společného družstevního socialistického vlastnictví začali u nás první vznikat od poloviny roku 1949 podle zákona o jednotných zemědělských družstvech č. 69/1949 Sb., v rámci programu socializace vesnice a združstevňování (kolektivizace), který byl přijat na IX. Sjezdu KSČ v roce 1949. Postupně se vytvořily čtyři typy družstev: V 1. typu členové družstva společně prováděli zemědělské práce a používali stroje, aniž by rozorali meze a spojili své pozemky. „První družstevníci, kteří zakládali družstvo byli převážně kovozezemědělci, stavozemědělci nebo bezzemci. Mnozí střední zemědělci stáli mimo a vyčkávali. Počátky byly těžké, nevědělo se co bude dál, většinu nic zatím k vstupu do družstva nenutilo. Vyčkávalo se, jak vše dopadne“^{***}. Ve 2. typu družstev se meze rozoraly, ale stroje a hospodářská zvířata zůstaly v soukromém vlastnictví. Úroda se rozdělovala podle výměry půdy, kterou vložili členové do družstva. „Pro práci družstva neexistoval žádný pracovní řád, každý si dělal co chtěl. Odměňování se provádělo podle vložené půdy a podle práce s koňskými potahy. Největší dodávky byly stanoveny pro zemědělce nad 10ha a tím byl u nich omezen prodej na volný trh.

---

⁷⁴ JECH, K. *Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy*. Vyšehrad, 2008. ISBN 978-80-7021-902-7
KEISTOVÁ, M.,

* slova pamětníka, který nechce být jmenován

** slova pamětníka Jana Talíře

*** slova pamětnice, která nechce být jmenována

Členská základna se neustále měnila, družstevníci přistupovali a opět vystupovali.^{**} Ve 3. typu došlo ke společnému hospodaření v rámci rostlinné a živočišné výroby, členům zůstaly pouze záhumenky (půda pro osobní hospodaření člena družstva a jeho rodiny, jejíž výměry byla pevně stanovena). Členové družstva byli odměňováni podle kvality a množství odvedené práce. Zároveň dostávali peněžitou náhradu za užívání půdy vložené do JZD. Ve družstvech 4. typu se již náhrada za užívání půdy nevyplácela a odměňovalo se již jen podle práce. Po první vlně združstevňování v letech 1949 – 1953 přišlo asi dvouleté období stagnace a částečného odlivu kolektivizace, združstevňování bylo dokončeno po roku 1960 (maximálního počtu JZD bylo dosaženo v roce 1959, celkem 12560 družstev, jejich podíl na celkové výměře zemědělské půdy činil 71,4 %). Zásada dobrovolnosti, která byla zdůrazňována v prvotním období združstevňování, byla v mnoha případech porušována, docházelo k mnoha excesům a tempo se především v polovině 50. let zpomalovalo, „a z tohoto důvodu docházelo k těm nejdrastičtějším způsobům zastrahování ostatních obyvatel vesnice, kdy v každé osadě byl vybrán hospodář, nazván Kulakem, jeho majetek byl vyvlastněn, zabrán a tento sedlák byl z celou rodinou odsunut z místa svého bydliště pryč, většinou do objektů, které nesplňovaly základní podmínky pro důstojné žít“^{***}. V první polovině 60. let docházelo k postupnému slučování JZD, „kdy jednotlivá družstva vznikla v každé obci se slučovala do větších celků, jako např. JZD Netřebice, JZD Dlouhá, JZD Zvíkov a JZD Výheň. Část ekonomicky slabých družstev, která se nesloučila, byla začleněna do státních statků“^{****}. Další vlnou slučování procházela JZD v 70. letech. Postupně docházelo ke kooperacím mezi družstvy (např. společné využívání mechanizačních prostředků, ve výrobě krmiv, ve výživě a ochraně rostlin – agrochemické podniky, meliorace). „I v družstvu Netřebice byly založeny dva kooperační podniky, jeden na odchov telat a druhý na výkrm prasat“^{*****}. Vzor kooperační smlouvy viz. příloha č. 5. Po roce 1989 byla JZD transformována na družstva vlastníků⁷⁵.

V prvním pololetí roku 1949 došlo k založení přípravného výboru pro vznik zemědělského družstva. V druhém pololetí došlo k založení I. typu JZD. Organizační činnost v roce 1949 pokračovala v družstvu připravením návrhu na členy

* slova pamětníka, který nechce být jmenován

** slova pamětníka, který nechce být jmenován

*** slova pamětníka, který nechce být jmenován

**** slova pamětníka K. Šrefla

⁷⁵ GERŠLOVÁ, J., SEKANINA, M., *Lexikon našich hospodářských dějin 19. a 20. stol. v politických a společenských souvislostech*, 1. vyd., Praha : nakl. Libri, 2003, ISBN 80-7277-178-7

představenstva a dozorčí rady, který byl po schválení Okresní družstevní radou předložen valné hromadě členů JZD. Na tomto shromáždění bylo představenstvo a dozorčí rada podle návrhu schváleny.

„JZD v době svého vzniku vlastnilo dvě mlátičky, traktor, vlečný vůz, samovaz a tříradličný pluh. Přibývaly další stroje vykoupené na základě vyhlášky ministerstva zemědělství od statkářů“*.

Pro informaci jsou v následujících odstavcích uvedeny údaje vztahující se k bývalým okresům Kaplice a Český Krumlov.

Ke konci roku 1951 hospodařilo v českokrumlovské okrese celkem 21 JZD podle III. typu provozního řádu, 2 JZD podle IV. typu, kromě toho 9 družstev podle I. typu a 13 družstev podle II. typu. Společně bylo obhospodařováno 10 430 ha zemědělské půdy, což bylo 29 % půdy okresu.⁷⁶

Druhá závěrečná etapa socializace proběhla na obou bývalých okresech (*pozn.: Kaplice a Český Krumlov*) od konce roku 1955 do počátku roku 1958. V těchto letech bylo založeno v okrese dalších 27 JZD. Za tu dobu se výměra zemědělské půdy u JZD rozšířila o 12 700 ha, to znamená více než dvojnásobně. Jestliže výměra jednotlivě hospodařících rolníků činila ještě v roce 1955 cca 18 000 ha, zmenšila se ke konci roku 1958 na 3 000 ha.

Koncem roku 1959 byla na obou bývalých okresech v podstatě dokončena socializace vesnice.⁸

O počtu JZD v bývalých okresech k 1.1.1955 vypovídají následující čísla. V bývalém okrese Kaplice nabyla k 1.1.1955 žádná JZD I. a II. typu, 21 JZD III. typu a 6 JZD IV. typu. V bývalém okrese Český Krumlov bylo k 1.1.1955 16 JZD I. typu, 1 JZD II. typu, 25 JZD III. typu a 3 JZD IV. typu.⁷⁷

Celková organizace práce v JZD Netřebice nebyla tehdy na vysoké úrovni, neboť nebyly zkušenosti. Ke svolávání družstevníků do práce sloužil převážně místní rozhlas, a tak se každé ráno a odpoledne ozýval z ampliónů hlas předsedy, který svolával do práce⁷⁸.

První rok společného hospodaření nedopadl úspěšně. Nebyla splněna dodávka mléka, jakož i ostatních zemědělských výrobků, podzimní práce skončily neúspěchem, mnozí družstevníci museli po vyúčtování doplácet naturáliemi.

---

* slova pamětníka, který nechce být jmenován

⁷⁶ ZÁLOHA, J. *25 LET SOCIALIZACE VESNICE NA ČESKOKRUMLOVSKÉM OKRESE*, 1974

⁷⁷ PEŠEK, J. *Přerod Jihočeské vesnice*. Jihočeské nakladatelství, 1985

⁷⁸ Kolektiv autorů *25 LET JZD NA ČESKOKRUMLOVSKU*, 1974

Členská základna družstva se neustále měnila, družstevníci přistupovali a opět vystupovali, hlavně pak při přechodu z druhého na třetí typ družstva.

Od roku 1951 došlo ke společnému obdělávání zemědělské půdy a postupnému slučování pozemků včetně rozorávání mezí.

V roce 1952 bylo ustanoveno v Netřebicích družstvo III. typu.

Na počátku činnosti družstva odměna odvisela od úrovně hospodaření. Nejnížší byla v rostlinné výrobě, vyšší ve výrobě živočišné.

Proto byla hmotná úroveň družstevníků odvislá i od záhumenkového hospodářství. Hranice záhumenek byla 0,5ha, samozřejmostí byla dojnice, výkrm prasat a chov drobného zvířectva. Jadrná krmiva a brambory byly vydávány ve schváleném množství družstvem.

K 1.6.1953 došlo ke zrušení lístkového systému a družstvo mohlo přebytky prodávat na částečný volný trh, čímž se zvyšovala pracovní jednotka.

Mezi lety 1955 – 1960 se pracovní jednotka družstva pohybuje kolem 30 Kč. *“V tomto období činila měsíční odměna v družstvu přibližně částku 200 Kčs, zatímco v průmyslu byla odměna přes 1000 Kč^{***}”*. Životní úroveň družstevníků pomalu stoupá, což se projevuje zlepšováním úrovně bydlení a vybavení domácností.

Při stoupající úrovni odměn bylo záhumenkové hospodářství rozhodnutím členské schůze zrušeno a družstevníci pobírali pouze zvýšené množství naturálií v obilí a bramborách za dohodnuté ceny (např. 135 Kčs za 100kg obilí). Naturální hospodaření členů družstva potom nadále klesalo.

Velmi významné pro družstevníky od počátku bylo, že odměny členů nebyly zdaňovány daní ze mzdy. Zdanění družstev se provádělo zemědělskou daní, která byla odvislá především od přírodních podmínek a v JZD Netřebice se jednalo o daň minimální.

2.2 Hospodaření ZD Netřebice po roce 1960

„Po r. 1960 začíná nová etapa ve vývoji zemědělských družstev. Družstva se dostávají do nového typu vedení a přecházejí na systém manažerského vedení, kdy předseda řídí každodenní činnost družstva a dohlíží, aby funkcionáři plnili své povinnosti. Zastupuje družstvo před úřady, soudy a veřejností. K tomuto systému byly přijímány vzorové stanovy jednotných zemědělských družstev, které byly přijata na

---

*slova pamětníka, který nechce být jmenován

pátém celostátním sjezdu JZD z r. 1961.“* Vzorové stanovy viz. příloha č. 6. Od roku 1960 dochází k výstavbě prvních hospodářských objektů. V Netřebicích dva kravíny, teletník s polovinou pro chov prasnic, drůbežárna. V Dlouhé se staví kravín, ve Zvíkově drůbežárna a ve Výhni vepřín a dvě drůbežárny.

„Kancelář družstva byla nejdříve v budově školy v Netřebicích, později byl vybudován objekt kanceláří a garáží ve středisku Netřebice“**.

Mnoho dobytka v tomto období bylo ještě ve stájích a u družstevníků, převážně ve Zvíkově, Výhni a Dlouhé.

Družstvo převzalo traktory a některé další zemědělské stroje od STS Kaplice, pokud traktoristé byli členy družstva, přešli do něj.

Na počátku činnosti sloučeného družstva bylo již vyřešeno uspořádání půdy do honů. Družstvo začalo pěstovat obilí i brambory pro účely osiv a sadby a dosahovalo dobrých výsledků. Např. v roce 1961 se bohatě urodil jetel na semeno a družstvo získalo za semeno bohaté tržby.

Velkým problémem bylo zásobování živočišné výroby objemnými krmivy. Šlo o dostatek zeleného krmení a jeho dopravu brzy ráno do stájí. Každý traktorista ráno před směnou musel navézt určené množství zeleného krmení. *„V případě poruchy na stroji, kterým se nasekávalo zelené krmení, se dost často stávalo, že ranní krmení zvířata dostávala na žlab až v odpoledních hodinách, což mělo vliv na užítkovost i zdravotní stav zvířat“***.*

Od roku 1961 přikročilo družstvo k organizování pastvy. Dojnice se pásly v Netřebicích a Dlouhé s pomocí elektrických ohradníků. V tomto období byly také postaveny první silážní žlaby. Začaly se silážovat směsky, jetelotráva i kukuřice. Byly budovány také sklady sena s dosoušením.

V Netřebicích byl dlouhodobým problémem před vznikem družstva nedostatek pitné vody pro lidi a tím pádem i pro dobytek. Už před rokem 1960 proto družstvo vybuďovalo studnu pod vsí u obecního rybníka a vodojem ve středisku. Obě zařízení slouží dodnes.

Po vybudování obecního vodovodu z vodojemu Netřebice dokonce vodovod družstva zásoboval obyvatele podél silnice v průtahu obcí.

Podobně se družstvo postaralo i o zásobování objektů živočišné výroby ve Výhni a Dlouhé.

---

* slova pamětníka Ing. J. Příhody

** slova pamětníka Ing. J. Příhody

*** slova pamětníka, který nechce být jmenován

Na druhé straně bylo velkým problémem družstva zamokření rozsáhlých pozemků a proto už v roce 1961 byly zahájeny meliorace, která provádělo meliorační družstvo Kaplice. Po následujících náročných rekultivacích byla získána kvalitní orná půda i louky.“ *V 60. letech byly zahájeny první meliorační práce, které mnohdy byly prováděny i v místech kde nebyly potřeba. Na těchto pracích byli využíváni i pracovníci s poněkud uvolněnou morálkou a díky jejich působení docházelo i k občasným střetům s obyvateli“**.

Rozvoj techniky byl v družstvu vždy ve středu pozornosti. Jak již bylo uvedeno první traktory získalo družstvo převodem z STS Kaplice a další soustavně doplňovalo. Zpočátku se jednalo u stroje značky Škoda, později se čím dál více uplatňovaly stroje značky Zetor. V souvislosti s tím vznikla profese traktoristů – opravářů vyškolených v učilišti v Kaplici.

Postupně byla pořizována i celá řada závěsných zařízení za traktory. Podobně řada samohodných strojů od řezaček po obilní kombajny a bramborové kombajny.

Výrazný pokrok pro družstvo znamenalo vybudování sušky na obilí v Netřebicích a podobný pokrok přineslo nasazení obilních kombajnů řady SK3-SK4. JZD Netřebice mělo první kombajn SK3, který dokázal sklídit i žito. Později to byly kombajny E512 německé výroby. „*První kombajn E512 byl zakoupen v r. 1973, který znamenal významný posun ve strojové vybavenosti JZD. Tento stroj byl družstvu přednostně přidělen z důvodu poruchy starého kombajnu SK3, kdy byla ohrožena sklizeň obilovin. Každý nový stroj zakoupený družstvem, byl schvalován Okresní zemědělskou správou*“**.

Dalším řešením bylo postavení posklizňové linky obilovin v prostoru areálu střediska Netřebice. U této linky byl zároveň vybudován halový sklad obilovin.

V družstvu se vždy pěstovaly brambory a to na velkých plochách. Ještě před sloučením v roce 1975 to bylo vždy okolo 200ha. Pěstovala se sadební i konzumní brambory. Sklizeň byla vždy náročným úkonem a proto byla nutná brigádnická výpomoc studentů a pracovníků patronátních závodů. Co se podařilo v družstvu vyřešit bylo skladování brambor. První velký sklad brambor byl vybudován v Netřebicích u loupárny brambor a brambory zde byly skladovány v boxech. Později byla vybudována bramborárna halová se skladováním v paletách po 0,5 tuny a s manipulací vysokozdvíhými vozíky.

---

* podle pamětníka, který nechce být jmenován

** podle pamětníka J. Talíře

Pro JZD Netřebice je r. 1975 významný především tím, že na základě rozhodnutí členských schůzí JZD Třetí pětiletky v Netřebicích, JZD Velešín a JZD Zubčice z listopadu 1974, došlo k 1. 1. 1976 ke sloučení těchto tří JZD v nový ekonomický celek. Dne 29. ledna 1975 se koná v kulturním domě ve Velešíně slučovací členská schůze za účasti družstevníků ze všech tří slučovaných JZD⁷⁹. Viz příloha č. 7.

Řízení družstev před sloučením bylo čistě územní. V každém družstvu byl předseda, jeden nebo dva zootechnici podle členitosti živočišné výroby, agronom, dva nebo tři vedoucí polních výrobních skupin a skladník. Na úseku ekonomiky byl ekonom a dva až čtyři účetní. Stavební práce, ačkoliv byly převážně prováděny svépomocí, nebyly řízeny žádným stavebním technikem, ale pouhým vedoucím. Vše bylo podřízeno velikosti družstva a jeho hospodářskému zaměření. Z komisí pracovala jen revizní, na úseku kultury a sociálních věcí byl volen neuvolněný pracovník z výroby. Na jednotlivá odvětví výrob byl sice zpracován plán tržeb i nákladů, ale konečné vyhodnocení se neprovádělo. Případný konečný efekt výroby, zisk byl rozdělován paušálně mezi družstevníky podle ročního výdělku.

JZD hospodařilo na 2 718ha zemědělské půdy, z čehož orná tvořila 2 029ha, průměrně zde pracovalo 392 zaměstnanců. Hektarové výnosy v roce 1985 činily 5,01 t/ha obilovin, 19 t/ha brambor, 12,76 t/ha u víceletých píceňin a 8,8 t/ha u sena z luk.⁸⁰

Na rozvoj družstva měla svého času vliv i bytová výstavba. *„Družstvo samo postavilo nejdřív dvojdomek v Netřebicích. Později zajistilo výstavbu dvou devítibytovek č.p. 125 a 126 ve formě družstevní výstavby“*^{*}. Tyto byty vyřešily ubytování mnoha družstevníků domácích i z nábory. Nájemníci se velmi často měnily, neboť mnoho nájemníků si postavilo vlastní domy, ale byty byly vždy využity. Bytová výstavba pokračovala stavbou rodinných domů na novém sídlišti v Netřebicích – řadové domky, další bytovka, dvojdomky v Pořešíně a Rozpoutí.

„Družstvo se výrazně podílelo finanční pomocí při výstavbě rodinných domů pro družstevníky, kdy poskytnutá půjčka od JZD byla po deseti letech z části odepsána. Tyto půjčky sloužily jako stabilizační příspěvek pro zaměstnance družstva“^{**}. Takto vznikla rozsáhlá výstavba rodinných domů v Netřebicích.

---

⁷⁹ KRONIKA OBCE NETŘEBICE 1973-1986

⁸⁰ ŠPOLC, L., NOVOTNÁ, F. *40 let rozvoje jednotných zemědělských družstev v okrese České Budějovice a Český Krumlov*. MŽVŽ, 1989.

* podle pamětníka Ing. J. Příhody

** podle pamětníka Ing. J. Příhody

Družstvo se také významně podílelo na vybudování čističky odpadních vod v Netřebicích v době, kdy byly dokončeny rodinné domy v sídlišti.

Dále se družstvo podílelo nemalou měrou na vybudování místních komunikací v obcích samozřejmě ve spolupráci s jednotlivými obcemi. Došlo ke komunikačnímu propojení na obec Zubčice a její osady. Dále v této obci byl z prostředků JZD vybudován vodovodní řád. „ *Při budování studní bylo používáno zemědělské techniky, která mnohdy svým výkonem nestačila na náročné zemní práce a často jsem byl svědkem poškozování této techniky i za cenu nemalých finančních nákladů*“*.

---

* podle pamětníka, který nechce být jmenován

3. PŘEDNOSTI A SLABINY DRUŽSTEVNICTVÍ

Stanovit přednosti a slabiny družstevnictví je velmi složitá, spíše teoretická otázka. Na pojem družstevnictví se dá hledět z několika zcela odlišných pohledů a každý nás dovede k různým závěrům.

Z výše uvedeného důvodu se budu snažit otázku družstevnictví zúžit na problematiku zemědělských družstev v průběhu historie a to zejména poválečné a následné po roce 1989, nezabýval jsem se také socialistickými pokusy od konce 18. století a počátkem 19. století o zakládání různých forem družstev v českých zemích např: F. C. Kampelík.

Na přelomu čtyřicátých a padesátých let dvacátého století se s nástupem kolektivizace do československého zemědělství pro soukromé hospodáře od základu měnil dosavadní způsob práce, postavení a zejména celá další životní perspektiva. Tento proces probíhal pod politickým vedením, které bylo stanoveno v Košickém programu a uvedeno v dvouletém plánu. Zemědělství hospodáři při vstupu do vznikajících JZD váhali, zda mají právo odejít od letité tradice svých rodů, nebo s vidinou čehosi lepšího smějí obětovat zažitý způsob hospodaření na svých gruntech, zda se vůbec nezpronevěří svým otcům, dědům a ještě starším předkům. Tohoto cíle bylo mnohdy dosahováno i pod tlakem represí a strachu. Rozhodovali se nejen o přítomnosti, ale i o minulosti a zejména o budoucnosti svého majetku, o svých vlastních životech, ale také o životech svých dětí a o životech jejich ještě nenarozených potomků. Takový byl pohled vlastníků zemědělských pozemků.

Pravděpodobně zcela odlišný byl pohled na poválečný zrod zemědělských družstev tzv. bezzemků, neboli lidí, kteří nikdy nevlastnili zemědělskou půdu a byla jim přidělena po odsunu Němců. Ti samozřejmě necítili historické a rodinné pouto k půdě a práce v družstvu pro ně bylo zaměstnání jako každé jiné. Tito lidé samozřejmě nemohli cítit žádnou křivdu co se týče vlastnictví majetku a systém družstev jim v podstatě vyhovoval, neboť sami neměli s obhospodařováním půdy žádné zkušenosti.

Velkou slabinou družstevnictví byla forma, jakou bylo zaváděno, kdy docházelo k obrovským excesům, již zmiňovaných v předchozích řádcích, persekuci a osobním tragediím. Toto je skutečnost, která bude vždy zakořeněna navždy spojena s pojmem československého družstevnictví.

Oprostíme-li se od násilné a ničím neobhájitelné násilné formy, vznikala kolektivizace z potřeb zemědělců, ale pod velkým politickým tlakem. Tyto události bolestivě zasáhly dějiny a je nutné konstatovat, že družstevnictví v sobě má celou řadu předností.

Po válce, kdy zemědělci samostatně hospodařili na svých pozemcích, ale nebyly dostatečně kapitálově silní, aby obnovovali techniku či dokonce modernizovali, byla zde potřeba nějaké organizační složky, která by ukázala další cestu vpřed, s možností ovlivňování svého majetku. Dále zde byla skupina dosídlenců, kteří získali půdu přidělem a na hospodaření silami ani vzděláním nestačili. V tomto případě se jevily družstva jako určité východisko z dané situace. Samozřejmě zde fungovala i lidská závist, která vyúsťovala až do kriminalizace z důvodu hospodářského, a která byla zneužita pro politické cíle. Často bylo poukazováno na ty majetnější a prosperující, a to často narušovalo vztahy na vesnici. Následné združstevňování mazalo rozdíly mezi lidmi a tím docházelo k útlumu závisti. Samozřejmě první generace družstevníků, která se skládala i z bývalých soukromých zemědělců, kteří v podstatě přišli o veškerý svůj majetek nežila v souznění, což je zcela logické, neboť lidé, kterým bylo hrubě ukřivděno, nemohly systém družstevnictví podporovat.

Dle mého názoru následující generace však již v takové míře nepociťovali křivdy, které byly učiněny jejich rodičům a družstvo jako takové již pro ně nebylo něčím negativním.

Po nástupu prezidenta Zápotockého došlo k prvnímu politickému uvolnění v družstvech, kam mohli být přijímáni i pronásledovaní kulaci, ale i v této době, a pokračovalo to zhruba do poloviny sedmdesátých let, bylo před zemědělstvím upřednostňován průmyslový sektor a industrializace, což dosvědčovali i výše mezd v továrnách ve srovnání s příjmy družstevníků.

Od poloviny sedmdesátých let začíná být zemědělská politika velmi aktivní. Dochází k obrovským investicím do strojového vybavení a budování zemědělských staveb zejména velkokapacitních. Družstva velmi pomáhala při budování infrastruktury v obcích (komunikace, vodovody, kanalizace, ČOV atd.).

Další předností družstva byla podpora spolkové činnosti v obcích, kdy celou řadu společenských akcí organizovalo a zastřešovalo družstvo.

Negativem družstevního hospodaření se stala megalománie spočívající v přetvoření krajiny v rozsáhlé lány bez ohledu na zákony přírody a zcela neekologický přístup ke krajině a následná bezmezná chemizace tento přístup ke krajině dovršila. Tato skutečnost bude také vždy s pojmem družstevnictví spojena.

Po roce 1989 dochází k transformaci zemědělství. Znovu se vrací soukromě hospodařící rolníci, kteří vystupují z družstev, která jsou ve velké míře transformována. Do jaké míry byl tento přerod šťastným a vhodným řešením ukáže budoucnost. I v dnešní době má družstevnictví svou opodstatněnost, neboť je zde větší kapitálová síla, hospodaří se na větších plochách, lze obnovovat mechanizaci a zavádět moderní postupy.

S nástupem soukromě hospodařících rolníků se opět na vesnici, kde na sebe lidé ví mnoho informací a nic se zde neutají, vrací závist. Neboť někteří zemědělci získali zpátky majetky, na kterých začali hospodařit a při úspěšném hospodaření tento majetek zvelebují, což někteří lidé na vesnici těžce nesou. *„Dochází k pomluvám, ke stížnostem a hledání negativ pro očerňování soukromého zemědělce, kde hlavním motivem je jeho zemědělská činnost, ale i vlastnictví výrobních prostředků mnohdy několika milionové hodnoty. Dále se zde mohou promítat i spoluvlastnické spory. V minulosti vždy zemědělský majetek dědil jen jeden dědic a ostatní dědici musel vždy vypořádat. I tyto zákonitosti minulosti byly zpřetrhány a dnes jsou častým majetkovým problémem“**

S tím souvisí zpřetrhání sociálních vazeb na vesnici, které se budou zase několik generací urovnávat.

I spolková činnost, kterou družstva často zastřešovala, zanikla a lidé na vesnici k sobě začínají mít dál.

Na základě výše uvedených skutečností je zřejmé, že nic není černé ani bílé a u družstevnictví vůbec ne. Oprostíme-li se od historických poznatků, má družstevnictví celou řadu předností i v dnešní době.

Družstva, zakládaná z příkazu shora se neosvědčila, ale mohou vznikat jen z potřeb hospodáře (zemědělce).

---

* současný názor soukromého zemědělce

ZÁVĚR

V mé práci jsem shrnul historický vývoj a proměny českého zemědělství a v nerozsáhlejší míře jsem se zabýval poválečným vývojem českého zemědělství, s kterým budou provždy spojeny termíny združstevňování, kolektivizace a transformace.

I přes negativní náhled současné mladé generace na kolektivizaci, který vychází z historických poznatků (násilná kolektivizace, vykořisťování, persekuce atd.), které nelze ničím ospravedlnit, jsem se snažil ukázat i pozitivní prvky družstevního hospodaření v zemědělství.

Domnívám se, došlo-li by k nástupu zemědělských družstev demokratickou a dobrovolnou cestou, družstva by byla i dnes považována za vhodnou formu pro podnikání v zemědělství. Vidím pro to několik důvodů. Soukromě hospodařící zemědělec má svou podstatnou roli ve společnosti a je rovnocenným partnerem i větším zemědělským podnikům. Největší jeho výhodou je jasná majetková struktura. Právníkové formy podnikání jako akciové společnosti či společnosti s ručením omezeným nejsou příliš vhodná, neboť zde není jasná majetková struktura a je zde i jistá neprovázanost s vlastnictvím půdy, neboť zemědělství není jen pouhým zaměstnáním, ale posláním, a tudíž na něj nelze pohlížet jenom přes výši zisku.

I když jsem si plně vědom, že výše uvedené skutečnosti družstvo samo o sobě nevyřeší, domnívám se, že i v dnešní době mají zemědělská družstva své místo a opodstatnění.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Literární zdroje

1. BARTOŠÍKOVÁ, M., KOPÁČ, L.: *Obchodní zákoník, § 222 odst. 2 1991*
2. FEIERABEND, L. *Zemědělské družstevnictví v Československu do roku 1952*. 1. vyd. Volary : nakl. Stehlík, 2007. ISBN 978-80-86913-03-2
3. GERŠLOVÁ, J., SEKANINA, M. *Lexikon našich hospodářských dějin 19. a 20. stletí v politických a společenských souvislostech*. 1. vyd., Praha : nakl. Libri, 2003. ISBN 80-7277-178-7
4. JAKUBEC, I., JINDRA, Z., et. al. *Dějiny hospodářství českých zemí*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1053-3
5. JECH, K. *Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy*. Vyšehrad, 2008. ISBN 978-80-7021-902-7
6. JIRÁSEK, J. *Transformační řízení*, 1. vyd., Praha: Grada, 1993. ISBN: 80-85623-71-4.
7. KEISTOVÁ, M. *Střítež*. Obecní úřad Střítež, 2007, ISBN 978-80-239-9868-9
8. Kolektiv autorů. *25 LET JZD NA ČESKOKRUMLOVSKU*, 1974
9. KOPÁČ, L., *Příručka obchodního práva*, 1. vyd., Praha, naklad. Prospektrum 1992, ISBN 80-85431-35-1
10. KRONIKA OBCE NETŘEBICE 1973-1976
11. LACINA, V., PÁTEK, J. et. al. *Dějiny hospodářství českých zemí od počátku industrializace do současnosti*, svazek III. Období první Československé republiky a německé okupace. 1. vyd. 1995. ISBN 80-7184-051-3
12. NOVOTNÝ, K. a kol. , *Automatizovaný transformační projekt*, 2. vyd., Praha, naklad. Organizační kancelář Praha 1992, ISBN 80-85000-58-X
13. PEŠEK, J. *Přerod Jihočeské vesnice*. Jihočeské nakladatelství, 1985.
14. ŠPOLC, L., NOVOTNÁ, F. *40 let rozvoje jednotných zemědělských družstev v okrese České Budějovice a Český Krumlov*. MŽVŽ, 1989.
15. ZÁLOHA, J. *25 LET SOCIALIZACE VESNICE NA ČESKOKRUMLOVSKÉM OKRESE* 1974
16. ŽALOUDEK, K. *Encyklopedie politiky*, 2. vydání Praha : nakl. Libri, 1999. ISBN 80-85983-75-3

SEZNAM PŘÍLOH

1. Zákon č. 69/1949 Sb. O jednotných zemědělských družstvech ze dne 23. února 1949
2. Zákon o úpravě majetkových vztahů a vypořádání majetkových nároků v družstvech 42/92 Sb. - § 9, §14, §19
3. Obchodní zákoník 513/91 Sb. - §222, §254, §256, §257, §259, §260
4. Stanovy ZD Netřebice schválené Členskou schůzí s platností od 15. června 2001, čl. 5, členským podílem
5. Kooperační smlouva schválená Okresní zemědělskou správou v Českých Budějovicích ze dne 10. 10. 1979
6. Vzorové stanovy jednotných zemědělských družstev přijaté usnesením V. celostátního sjezdu JZD ze dne 26. března 1961 a schválené usnesením vlády ze dne 26. dubna 1961
7. Kronika obce Netřebice r. 1973-1986

PŘÍLOHY

Zákon č. 69/ 1949 Sb.
ze dne 23. února 1949
o jednotných zemědělských družstvech

Národní shromáždění republiky Československé usneslo se na tomto zákoně:

§1

(1) V zájmu zajištění blahodárného rozvoje zemědělského družstevnictví a odstranění dosavadní roztržičnosti družstevní činnosti v zemědělství jako dědictví minulosti budou zakládána na podkladě dobrovolnosti jednotná zemědělská družstva, která mají sjednotiti dosavadní různá zemědělská družstva a přinést významný prospěch pracujícím zemědělcům. Jednotná zemědělská družstva jsou lidovými družstvy podle §157 ústavy.

(2) Jednotné zemědělské družstvo (dále jen "jednotné družstvo") je právnickou osobou. Název jednotného družstva je "Jednotné zemědělské družstvo v .....".

§2

(1) Jednotné družstvo vyvíjí veškerou činnost, která může sloužiti k plnění úkolů uvedených v §1, odst. 1. Předmětem činnosti jednotného družstva jest zejména:

- a) scelování půdy,
- b) mechanisace zemědělské práce, při čemž jednotné družstvo je též oprávněno uzavírat s Ústředím pro mechanisaci zemědělství, národním podnikem, po případě s jeho složkami, smlouvy o výkonu zemědělských prací pro zemědělce v obci,
- c) součinnost při stanovení, rozvrhu a plnění výrobních úkolů v zemědělství, zejména uzavírání smluv o výrobě zemědělských výrobků (§3),
- d) součinnost při stanovení, rozvrhu a plnění dodávek zemědělských výrobků, zejména uzavírání smluv o výkupu a dodávce zemědělských výrobků (§3),
- e) účast při výkupu zemědělských výrobků a při opatrování zemědělských potřeb,
- f) péče o zvelebení rostlinné a živočišné výroby,
- g) péče o organizaci práce ke zvýšení výrobnosti zemědělství,
- h) péče o zvyšování kulturní a sociální úrovně venkova,
- ch) péče o ulehčení práce venkovské ženy.

(2) Vyžaduje-li to veřejný zájem, může se činnost družstva vztahovati i na nečleny v rozsahu, který určí Ústřední rada družstev po schválení ministra zemědělství, a pokud jde o činnost uvedenou v odstavci 1, písm. d), po schválení ministra výživy.

(3) Jednotnému družstvu nepřísluší činnost patřící k úkolům peněžních ústavů.

§3

Jednotné družstvo je oprávněno sjednávat smlouvy o výrobě a smlouvy o dodávce zemědělských výrobků ke splnění úkolů stanovených jednotným hospodářským plánem; při tom jednotné družstvo zastupuje své členy, po případě i ostatní zemědělce v obci (§2, odst. 2).

§4

V každé obci se založí zpravidla jen jedno jednotné družstvo. Vyžadují-li to místní poměry, může ministerstvo zemědělství po slyšení Ústřední rady družstev povolit výjimku.

§5

(1) Práci k založení jednotného družstva provádí přípravný výbor o 5 až 10 členech, který se ustaví z řad členů dosavadních zemědělských družstev, jakož i z ostatních zájemců pracujících v zemědělství. Přípravný výbor si zvolí ze svého středu předsedu a místopředsedu. Ustavení přípravného výboru se stává pravoplatným, jakmile bylo schváleno Ústřední radou družstev (jejím okresním orgánem).

(2) Skončení potřebných přípravných prací oznámí přípravný výbor Ústřední radě družstev (jejímu okresnímu orgánu) a požádá ji o schválení ustavení jednotného družstva; dnem udělení tohoto schválení je jednotné družstvo ustaveno. Ustavení jednotného družstva vyhlásí přípravný výbor způsobem v obci obvyklým.

(3) Po schválení podle odstavce 2 oznámí přípravný výbor jednotné družstvo příslušnému soudu k zápisu do rejstříku. K oznámení připojí opis schvalovacího výměru a seznam členů přípravného výboru s jejich ověřenými podpisy. Podpisy členů přípravného výboru může ověřit též místní národní výbor.

(4) Přípravný výbor svolá valnou hromadu, která zvolí orgány družstva předepsané stanovami. Až do volby těchto orgánů vykonává jejich působnost přípravný výbor. O ověřování podpisů členů představenstva platí ustanovení odstavce 3.

§6

(1) Tam, kde je v obci jedno družstvo, vykonávající některou činnost uvedenou v §2, odst. 1, přetvoří se toto družstvo v jednotné družstvo způsobem uvedeným v §5.

(2) Tam, kde je v obci více než jedno družstvo, vykonávající činnost uvedenou v §2, odst. 1, splynou tato družstva v jednotné družstvo způsobem uvedeným v §5.

(3) Veškerá práva a závazky dosavadních družstev přejdou na jednotné družstvo bez likvidace. Vypořádání závazků družstev, jež byla přetvořena v jednotné družstvo nebo s ním splynula, může upravit ministr zemědělství nařízením.

(4) Ustanovení odstavců 1 a 2 se nevztahují na družstva spotřební, řemeslnická, živnostenská a bytová.

(5) Při oznámení jednotného družstva vzniklého podle odstavce 1 nebo 2 k zápisu do rejstříku oznámí přípravný výbor zároveň výmaz družstva, jež bylo v jednotné družstvo přetvořeno, nebo družstev, jež v jednotné družstvo splynula.

§7

(1) Členem jednotného družstva se může stát dobrovolně každý pracující zemědělec nebo osoba, která svou účastí může přispěti ke splnění účelu družstva.

(2) Ustavením jednotného družstva podle §6, odst. 1 a 2 stávají se členové dosavadních družstev členy jednotného družstva bez členské přihlášky, pokud do 14 dnů ode dne vyhlášení vzniku jednotného družstva neoznámili své vystoupení z jednotného družstva.

§8

V době ode dne počátku účinnosti tohoto zákona až do dne ustavení jednotného družstva v obci mohou družstva vykonávající činnost uvedenou v §2, odst. 1 vykonávat ji pouze v mezích běžného hospodaření.

§9

(1) Podrobnější předpisy o působnosti jednotného družstva, zejména o složení a působnosti jeho orgánů, o nabývání a pozbývání členství, jakož i o způsobu jeho hospodaření, obsahují stanovy.

(2) Vzorné stanovy jednotného družstva vydá Ústřední rada družstev se schválením ministra zemědělství.

§10

(1) Jednotná družstva jsou členem Ústřední rady družstev, v níž tvoří zvláštní odbor, spravovaný 9členným správním sborem.

(2) Předsedu a místopředsedu, jakož i ostatní členy správního sboru jmenuje a odvolává Ústřední rada družstev se schválením ministra zemědělství. Funkce ve správním sboru je čestná, členové však mají nárok na náhradu skutečných nákladů, spojených s výkonem funkce.

(3) Ministerstvo zemědělství je oprávněno vysílati ke všem jednáním ve správním sboru svého zástupce.

(4) Činnost a způsob jednání správního sboru upraví jednací řád, který vydá Ústřední rada družstev se schválením ministerstva zemědělství.

§11

(1) Ministerstvo zemědělství podporuje činnost jednotných družstev a vykonává dozor nad jejich činností.

(2) Podrobnější předpisy k provedení zákona může vydati ministr zemědělství nařízením.

§12

Právní jednání, písemnosti, úřední úkony, kterých je třeba k založení jednotného družstva, po případě k přetvoření nebo splynutí dosavadních družstev v jednotné družstvo, jsou osvobozeny od poplatků a dávek.

§13

(1) Pro jednotné družstvo neplatí ustanovení zákona ze dne 9. dubna 1873, č. 70 ř. z., o výdělkových a hospodářských společenstvech, a zák. čl. XXXVII/1875, o obchodním zákonu.

(2) Ustanovení tohoto zákona se nevztahují na ústavy lidového peněžnictví (zákon ze dne 20. července 1948, č. 181 Sb., o organizaci peněžnictví).

§14

Tento zákon nabývá účinnosti dnem vyhlášení; provede jej ministr zemědělství v dohodě se zúčastněnými členy vlády.

Gottwald v. r.

Dr. John v. r.

Zápotocký v. r.

Řuriš v. r.

Příloha 2

Zákon o úpravě majetkových vztahů a vypořádání majetkových nároků v družstvech 42/92 Sb.

§ 9

Transformační projekt

(1) Soupis a ocenění majetku družstva zpracuje představenstvo družstva do tří měsíců od účinnosti tohoto zákona.

(2) Transformační projekt vypracovává družstvo nebo jím pověřená právnická nebo fyzická osoba. Družstvo je povinno jej předat radě 60 dnů před konáním valné hromady, která projednává a schvaluje transformační projekty. Rada je povinna oprávněným osobám umožnit přístup k předloženým transformačním projektům.

(3) Transformační projekt družstva může rovněž vypracovat kterákoliv oprávněná osoba; představenstvo družstva je povinno jí sdělit bez zbytečného odkladu údaje o čistém jmění družstva a o počtu oprávněných osob a předložit jí k nahlédnutí účetní závěrku za poslední čtvrtletí.

§14

Oprávněné osoby

Oprávněnými osobami jsou:

- a) členové družstva, pokud byli členy družstva k 30. listopadu 1991,
- b) vlastníci půdy a vlastníci ostatního majetku užívaného družstvem o hodnotě nejméně 30000 Kčs, pokud se písemně přihlásí u družstva do tří měsíců od účinnosti tohoto zákona a současně prokáží, 4) že jejich majetek družstvo převzalo, užívá nebo užívalo ke dni účinnosti zákona č. 162/1990 Sb., o zemědělském družstevnictví,
- c) občané, kterým se podíl na jmění družstva stanoví podle zvláštních předpisů.

§19

(1) Oprávněnými osobami jsou:

- a) členové družstva,
- b) žijící bývalí členové družstva, kteří vnesli do družstva movitý nebo nemovitý majetek, pokud jeho hodnota nebyla ke dni účinnosti tohoto zákona s členem vypořádána, a písemně se přihlásili u družstva do tří měsíců od účinnosti tohoto zákona a současně požádali o obnovu členství; s podáním přihlášky musí prokázat členství v družstvu a vnesený majetek.

(2) U družstev invalidů jsou oprávněnými osobami též žijící bývalí členové družstva, pokud jsou osobami se změněnou pracovní schopností a pokud jejich členství skončilo po 1. lednu 1991 v důsledku organizačních změn.

Příloha 3

Obchodní zákoník

513/91 Sb.

§222

(1) Družstvo je právnickou osobou. Za porušení svých závazků odpovídá celým svým majetkem.

(2) Členové neručí za závazky družstva. Stanovy mohou určit, že členové družstva nebo někteří z nich mají na základě rozhodnutí členské schůze vůči družstvu do určité výše uhrazovací povinnosti přesahující členský vklad na krytí ztrát družstva.

Zrušení a likvidace družstva

§254

(1) Družstvo zaniká výmazem z obchodního rejstříku.

(2) Družstvo se zrušuje:

a) usnesením členské schůze,

b) prohlášením konkursu nebo zamítnutím návrhu na prohlášení konkursu pro nedostatek majetku,

c) rozhodnutím soudu,

d) uplynutím doby, na kterou bylo družstvo zřízeno,

e) dosažením účelu, k němuž bylo družstvo zřízeno.

(3) Rozhodnutí členské schůze o zrušení se osvědčuje notářským zápisem.

§256

(1) Při splynutí družstev přechází jmění a členství na nově vzniklé družstvo dnem, ke kterému bylo nově vzniklé družstvo zapsáno do obchodního rejstříku.

(2) Při sloučení družstva s jiným družstvem jmění slučovaného družstva a členství přecházejí na přejímající družstvo ke dni výmazu slučovaného družstva z obchodního rejstříku.

(3) Při rozdělení družstva přechází jmění družstva a členství na družstva vzniklá rozdělením ke dni, kdy tato družstva byla zapsána do obchodního rejstříku. Ustanovení §69 odst. 4 platí obdobně.

(4) V obchodním rejstříku se provede výmaz zanikajícího družstva a zápis družstva vzniklého splnutím nebo družstev vzniklých rozdělením, jakož i zápis společnosti vzniklé přeměnou družstva, k témuž dni. Výmaz družstva zaniklého sloučením a zápis změny u družstva, s nímž bylo sloučeno, se provede rovněž k témuž dni.

(5) Pokud z rozhodnutí členské schůze nevyplývá něco jiného, účastní se člen družstva na podnikání nástupnického družstva členským vkladem ve výši, jež by odpovídala jeho nároku na likvidačním zůstatku v případě, že by družstvo likvidovalo.

§257

(1) Soud může na návrh orgánu státní správy, orgánu nebo člena družstva nebo osoby, která osvědčí právní zájem, rozhodnout o zrušení družstva a jeho likvidaci, jestliže:

- a) počet členů družstva klesl pod počet stanovený v §221 odst. 3,
- b) souhrn členských vkladů klesl pod částku stanovenou v §223 odst. 2,
- c) uplynuly dva roky ode dne, kdy skončilo funkční období orgánů družstva a nebyly zvoleny nové orgány, nebo byla porušena povinnost svolat členskou schůzi, anebo družstvo po dobu delší než dva roky neprovozuje žádnou činnost,
- d) družstvo porušilo povinnost vytvářet nedělitelný fond,
- e) družstvo porušuje ustanovení §56 odst. 3,
- f) založením, splnutím nebo sloučením družstva byl porušen zákon.

(2) Soud může před rozhodnutím o zrušení družstva stanovit lhůtu k odstranění důvodu, pro který bylo zrušení navrženo.

§259

(1) Nestanoví-li zákon jinak, vstupuje zrušené družstvo do likvidace. Likvidátoři jsou jmenováni způsobem uvedeným ve stanovách družstva, jinak je jmenuje členská schůze.

(2) Likvidátoři jsou povinni vypracovat před rozdělením likvidačního zůstatku návrh na jeho rozdělení, který projednává členská schůze. Návrh na rozdělení musí být na požádání předložen každému členu družstva.

(3) Likvidační zůstatek se rozdělí mezi členy způsobem určeným ve stanovách. Neurčí-li stanovy jinak, vyplatí se členům splacená část jejich členského vkladu. Zbytek likvidačního zůstatku se rozdělí mezi členy, jejichž členství ke dni zrušení družstva trvalo alespoň jeden rok. Neurčují-li stanovy jinak, rozdělí se zbytek likvidačního zůstatku mezi tyto členy podle rozsahu, v jakém se podílejí na základním jmění družstva. Na vrácení nepeněžitých vkladů se použije přiměřeně ustanovení §234 odst. 1.

(4) Každý člen družstva nebo jiná oprávněná osoba může do tří měsíců ode dne konání členské schůze navrhnout, aby soud prohlásil usnesení členské schůze o rozdělení likvidačního zůstatku za neplatné pro rozpor s právními předpisy nebo stanovami. Vyhoví-li soud návrhu, rozhodne zároveň o rozdělení likvidačního zůstatku. Do uplynutí lhůty tří měsíců anebo do pravomocného rozhodnutí soudu nesmí být likvidační zůstatek rozdělen.

§260

Použití předpisů o obchodních společnostech

Nestanoví-li se v této hlavě jinak, použijí se na družstvo přiměřeně ustanovení hlavy I díl I (§56 až 75) této části zákona.

Vyhláška č. 49/1961 Sb.

VYHLÁŠKA

ministerstva zemědělství, lesního a vodního hospodářství

ze dne 31. května 1961,

kterou se vyhláší Vzorové stanovy jednotných zemědělských družstev

Ministerstvo zemědělství, lesního a vodního hospodářství vyhláší k provedení zákona č. 49/1958 Sb., o jednotných zemědělských družstvech, Vzorové stanovy jednotných zemědělských družstev přijaté usnesením V. celostátního sjezdu JZD ze dne 26. března 1961 a schválené usnesením vlády ze dne 26. dubna 1961:

VZOROVÉ STANOVY JEDNOTNÝCH JEDNOTNÝCH ZEMĚDĚLSKÝCH DRUŽSTEV

Úloha jednotných zemědělských družstev v rozvoji socialistické společnosti

Náš pracující lid pod vedením Komunistické strany Československa vybudoval socialismus. Společenské zřízení, za které bojovala dělnická třída v pevném svazku s malými a středními rolníky, se stalo skutečností.

Změnila se podstatně tvářnost naší země. Naše národní hospodářství se rozvíjí a sílí jako nikdy předtím. Výroba rok od roku vzrůstá a životní úroveň všech pracujících se neustále zvyšuje.

Není již u nás vykořisťovatelských tříd, vykořisťování člověka člověkem je navždy odstraněno. Vzdělání a kultura se stávají obecným majetkem všech pracujících. Naše vlast, Československá socialistická republika, vstoupila do období budování vyspělé socialistické společnosti, v němž současně shromažďuje zdroje a síly pro postupný přechod ke komunismu.

Vítězství socialistických výrobních vztahů na vesnici je výsledkem tvůrčí aplikace Leninova družstevního plánu v podmínkách průmyslově vyspělé země, výsledkem využití zkušeností z výstavby sovětských kolchozů.

Zárukou našich úspěchů je pevný svazek dělnické třídy a družstevním rolnictvem. Osvobozená lidská práce, zbavená vykořisťování, je nejen povinností, ale věcí cti každého občana.

Budeme stále důsledněji v našich jednotných zemědělských družstvech, tak jako v celém národním hospodářství, uskutečňovat hlavní zásadu socialismu: "Každý podle svých schopností, každému podle jeho práce!"

My, družstevní rolníci, budeme upevňovat a všestranně rozvíjet společná družstevní hospodářství a vynaložíme veškeré úsilí na další rozvoj socialistické zemědělské velkovýroby. Přesvědčili jsme se na vlastních zkušenostech, že stálý růst zemědělské výroby je jedinou správnou cestou, která vede k bohatšímu a radostnějšímu životu družstevních rolníků a přispívá rozvoji celé společnosti.

V dalším vývoji směřuje veškeré úsilí všech pracujících k tomu, aby bylo dosaženo takového rozmachu výrobních sil a takového rozmnožení společenského bohatství, aby bylo možno stále lépe uspokojovat rostoucí potřeby i všestranný rozvoj každého občana.

Splnění těchto velkých cílů a tomu, aby se zemědělství technickou vybaveností, organizací výroby a práce, kvalifikací pracovníků, co nejnižšími náklady na jednotku výroby a celkovým rozmachem kultury na vesnici vyrovnalo úrovni našeho socialistického průmyslu, věnujeme všichni svoji práci.

Chceme, aby naše vesnice jako celek získala novou socialistickou tvářnost. Při budování větších výrobních celků a slučování obcí budeme zároveň dbát, aby postupně vyrůstala nová socialistická vesnice, již budou tvořit vyspělou technikou vybavené výrobní provozy a moderní sídliště. Budeme ještě starostlivěji pečovat o úpravu a vzhled našich obcí, o rozšiřování služeb a obchodní sítě pro pracující, zřizovat společná kulturní a sociální zařízení a všestranně rozvíjet společenský a kulturní život na vesnici. Tím vším budeme na spolehlivém základě rozvíjející se socialistické zemědělské velkovýroby pracovat k překonání podstatných rozdílů mezi městem a vesnicí.

Jsme si vědomi svých povinností vůči společnosti, jejíž další rozvoj předpokládá zabezpečit neustálé uspokojování hmotných a kulturních potřeb pracujících. Proto my, družstevní rolníci, zaměřujeme své síly k tomu, abychom splnili a překračovali plánované úkoly v rozvoji zemědělské výroby. K dosahování stále vyšší produkce, k růstu produktivity práce a ke snižování vlastních nákladů budeme široce uplatňovat pokrokovou techniku a technologii a zavádět specializaci při účelném soustředění výroby. Budeme posilovat společné družstevní fondy, abychom zabezpečili vlastní zdroje k rozvoji družstevního hospodářství i k plynulému růstu naší životní úrovně.

Základním činitelem k uskutečňování těchto cílů je všestranný růst iniciativy všech družstevníků, projevující se v rozvoji socialistického soutěžení za splnění a překračování plánu.

Budeme pěstovat nový poměr k práci, k socialistickému družstevnímu vlastnictví a prohlubovat účast na řízení a správě společných družstevních hospodářství.

Mohutný rozvoj materiálně technické základny, vybavování zemědělství nejnovější technikou, stále větší uplatňování výsledků vědy v zemědělské výrobě vyžaduje, abychom soustavným vzděláváním prohlubovali a zvyšovali svoje znalosti tak, aby nejen ve vedení, ale v celém družstvu byli politicky vyspělí a odborně zdatní pracovníci.

Vítězství socialistických výrobních vztahů umožňuje trvalý rozmach výrobních sil, podstatný růst zemědělské výroby. Její rychlý růst a zhospodárnění je rozhodující podmínkou stálého a rovnoměrného rozvoje celého národního hospodářství, rozkvětu naší socialistické vlasti a upevnění světového míru.

I. Činnost družstva

Čl.1

Čl.1 (1) Jednotné zemědělské družstva jako dobrovolné sdružení ke společné zemědělské velkovýrobě je socialistickou výrobně hospodářskou a společenskou organizací družstevních rolníků, která vzniká a rozvíjí se prací a činností svých členů v souladu se zájmy celé společnosti.

Čl.1 (2) Družstevníci hospodaří podle výhledového plánu rozvoje družstva a celoročního výrobně finančního plánu, sestavených na základě úkolů státního plánu rozvoje zemědělské výroby.

Čl.1 (3) Družstevníci vytvářejí stále lepší materiálně technické a organizační předpoklady pro svou činnost a vynaloží co největší úsilí, aby plánované úkoly a závazky družstva vůči státu byly splněny a aby zemědělská výroba byla dále rozvíjena jako základ

trvalého růstu životní úrovně a uspokojování společných kulturních a sociálních potřeb družstevníků.

Čl.2

Čl.2 (1) Orgány a funkcionáři družstva řeší všechny důležité otázky družstevního života za nejširší účasti družstevníků a účelně spojují jejich zájmy se zájmy družstva i celé společnosti. Ke splnění úkolů družstva uplatňují jak hmotné, tak morální podněty, rozvíjejí socialistické soutěžení, podporují zlepšovatelské hnutí, ustavování kolektivů soutěžících o titul Brigáda socialistické práce a věnují jim stálou péči a podporu.

Čl.2 (2) Družstvo k úspěšnému plnění svých výrobních a jiných společenských úkolů všestranně využívá bohatých zkušeností sovětských kolchozníků, předních družstev a státních statků, zlepšovatelů a poznatků pokrokové zemědělské vědy, techniky a ostatních vědních oborů.

Čl.3

Čl.3 (1) Hlavním předmětem činnosti družstva je zemědělská výroba.

Čl.3 (2) Družstvo zavádí ve všech výrobních odvětvích velkovýrobní způsoby hospodaření, pokrokovou techniku a technologii ke zvyšování množství zemědělských výrobků při růstu produktivity práce, snižování nákladů na jednotku výrobku a odstranění namáhavé lidské práce.

Čl.3 (3) V rostlinné výrobě družstevníci věnují hlavní pozornost zvyšování výnosů zemědělských plodin na podkladě soustavného zúrodnování půdy, účelného využívání zemědělského půdního fondu, používání uznaných osiv a sádí nejvýkonnějších odrůd a účinné ochrany plodin proti chorobám, škůdcům a plevelům.

Čl.3 (4) Družstvo kryje z vlastních zdrojů potřebu kvalitních krmiv pro plánovaný rozvoj živočišné výroby v náležité skladbě, vytváří potřebné rezervy a hospodárně využívá krmiv, zejména také zlepšením krmné techniky.

Čl.3 (5) V živočišné výrobě družstevníci věnují hlavní pozornost zvyšování stavů a užitkovosti hospodářských zvířat ve společných chovech, jejich ozdravení a plemenářské práci.

Čl.3 (6) Družstvo rozšiřuje park vlastních mechanizačních prostředků a dbá o jejich provozní využití, technický stav, údržbu a hospodárny provoz.

Čl.3 (7) Družstvo provádí výstavbu společných zařízení v souladu s vytvářením nových výrobních a územních celků s ohledem na specializaci rostlinné a živočišné výroby a buduje také byty pro družstevníky a sociální a kulturní zařízení. Stavby provádí družstvo hlavně svépomocí, tj. vlastními pracovními silami a s využitím materiálů z místních zdrojů; dbá o technickou a hospodářskou účinnost stavebních investic.

Čl.3 (8) Družstvo pečuje o les sdružené družstevníky ke společnému hospodaření nebo svěřené družstvu, zajišťuje v nich řádné hospodaření, jejich ochranu a zvelebování v souladu s pokyny orgánů vykonávajících odbornou správu lesů.

Čl.4

Družstvo provozuje pomocnou a přidruženou výrobu v zájmu rozvoje zemědělské a lesní výroby, lepšího využití vlastních a místních materiálových zdrojů. Této činnosti nesmí být zneužíváno k soukromému podnikání a její provozování nesmí ohrožovat hlavní činnost družstva. Druh a rozsah přidružené výroby určují stanovy družstva.

Čl.5

Družstva se sdružují ke vzájemné spolupráci v zájmu lepšího využívání výrobních prostředků, místních zdrojů, práce družstevníků a také v zájmu účelné koncentrace a specializace zemědělské a přidružené výroby. Za tím účelem zakládají společné družstevní podniky, meliorační družstva a rozvíjejí i jiné formy kooperace mezi družstvy.

Čl.6

Družstva se po vzájemné dohody slučují ve větší ekonomicky výhodné celky tam, kde sloučení umožní lepší využití půdy, strojů a jiných investic, vhodnou specializaci, zavádění velkovýrobní technologie, plné uplatnění odborníků družstva, lepší organizaci práce a zvýšení životní úrovně družstevníků. Účelné sloučení družstev, které je v souladu s výhledovým plánem organizace zemědělské výroby, je v zájmu družstevníků a celé společnosti.

Čl.7

Družstvo používá k všestrannému rozvoji zemědělské výroby materiálové, finanční a odborné pomoci, kterou mu socialistický stát poskytuje, zejména na podkladě vzájemných smluvních vztahů; plní včas a svědomitě smluvní závazky vůči socialistickým organizacím.

Čl.8

Čl.8 (1) Družstvo za pomoci státu zřizuje družstevní školu práce a soustavně pečuje o zvyšování kvalifikace družstevníků v družstevních školách práce a vysíláním družstevníků do odborových a jiných kursů a škol; dbá především o školení předsedy, ostatních funkcionářů a o výchovu odborníků z vlastních řad.

Čl.8 (2) Družstvo pečuje o zvyšování kulturní úrovně všech družstevníků; zřizuje čítárnu, knihovnu s odbornou a jinou literaturou, organizuje širokou osvětovou práci mezi družstevníky, jejich rodinnými příslušníky a ostatními pracujícími; rozvíjí pokusnickou činnost a mičurinské hnutí mládeže a podporuje je; podněcuje účast družstevníků, zejména mládeže na vědecké a umělecké tvorbě a aktivitě; může založit a provozovat kulturní klub. Družstvo může sdružit prostředky s místním národním výborem k výstavbě kulturních a jiných zařízení a k výstavbě obce vůbec.

Čl.8 (3) Družstvo zabezpečuje společné a individuální zdravotní a sociální potřeby družstevníků a jejich rodinných příslušníků. Zřizuje kuchyně, jídelny, žňové útulky, jesle, mateřskou školu, pionýrské tábory, prádelny, umývárny, šatny a jiná zařízení. Družstvo vytváří pro své pracovníky zdravotně nezávadné pracovní prostředí a podmínky a důsledně dodržuje předpisy o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci.

II. Členství

Čl.9

Členy družstva se mohou stát pracující (muži i ženy), kteří dovršili 15 let. Členy družstva přijímá členská schůze na základě písemné přihlášky uchazeče a na návrh představenstva.

Čl.10

Čl.10 (1) Družstevník má tyto základní práva:

- a) pracovat v družstvu podle svých schopností a znalostí s přihlédnutím k možnostem družstva, podílet se na výsledcích družstevního hospodaření podle možností, jakosti a společenského významu vykonané práce;
- b) účastnit se řízení družstva a rozhodování o družstevních záležitostech; vznášet připomínky a dotazy k představenstvu a funkcionářům družstva a žádat vysvětlení na členské schůzi;
- c) volit orgány družstva, být do nich volen a zastávat funkce; bývalý vykořisťovatel může zastávat funkce až po pěti letech členství, jestliže v družstvu řádně a poctivě pracoval;
- d) podílet se na výhodách, které družstvo poskytuje ze sociálního a kulturního fondu;
- e) získat výhody, které socialistický stát poskytuje družstevníkům, zejména pokud jde o sociální a důchodové zabezpečení;
- f) na majetkové vypořádání s družstvem při zániku členství.

Čl.10 (2) Družstevník má tyto základní povinnosti:

- a) osobně, řádně a poctivě pracovat a při práci se řídí pokyny funkcionářů družstva;
- b) všestranně upevňovat a rozvíjet družstevní hospodářství, ochraňovat a zvelebovat socialistické vlastnictví, zvyšovat výnosy polí a užitkovost hospodářských zvířat;
- c) zvyšovat produktivitu práce, uplatňovat velkovýrobní metody práce, šířit družstevní myšlenku a získávat další členy, zejména rodinné příslušníky a mládež pro práci a členství v družstvu;
- d) aktivně se podílet na jednáních členské schůze, komisí, aktivů a jiných porad; svědomitě a poctivě vykonávat funkce, jimiž byl pověřen a považovat jejich plnění k prospěchu družstva a celé společnosti za věc své cti;
- e) plnit převzaté závazky, vzdělávat se a zvyšovat svou odbornou kvalifikaci;
- f) plnit usnesení a opatření družstevních orgánů, zachovávat a upevňovat družstevní kázeň, zejména dodržovat zákon o JZD, stanovy, předpisy o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci, pracovní a jednací řád;
- g) sdružit pozemky a združstevnit ostatní výrobní prostředky podle ustanovení stanov.

Čl.11

Čl.11 (1) Družstva věnuje mimořádnou pozornost a péči družstevní mládeži.

Proto

- a) získává mládež ke vstupu do družstva, zejména z řad dětí družstevníků;
- b) zajišťuje odborný a politický růst mládeže, zvláště jejím přijímáním do učebního poměru, vysíláním do odborných učilišť, do odborných zemědělských a vysokých škol, a poskytuje jim studijní stipendia; umožňuje posluchačům zemědělských škol praktický výcvik ve svém hospodářství;
- c) poskytuje mladým družstevníkům materiální výhody z družstevních fondů (prostředky na založení domácnosti a rodiny, pomoc při výstavbě rodinných domků, bytů apod.);
- d) vytváří podmínky ke zdárnému vývoji mládeže jak při práci, tak i ve volném čase, pomáhá při organizování kulturní a sportovní činnosti mládeže a poskytuje na ni prostředky z kulturního fondu;

e) dbá o to, aby se rozvíjely tvůrčí schopnosti mládeže, její zdravá iniciativa a aktivita v práci a při řízení družstva, umožňuje ustavování mládežnických kolektivů a podporuje je, vyzdvihuje schopné mladé družstevníky a družstevnice na odpovědné funkce.

Čl.11 (2) Mládeži, která po skončení povinné školní docházky pracuje v družstvu a družstevníkům mladším 16 let (u děvčat 18 let), nesmějí být svěřovány pracovní úkoly, které neodpovídají jejich věku, tělesné a duševní vyspělosti.

Čl.12

Čl.12 (1) Družstvo umožňuje ženám co nejširší pracovní zapojení. Zřizuje proto sociální a kulturní zařízení, aby družstevnice mohly lépe využít svých schopností k účasti na práci a funkcích v družstvu i ve veřejném životě.

Čl.12 (2) Těhotným a kojícím ženám družstvo přiděluje lehčí práce a 4 týdny před porodem a 14 týdnů po porodu (mateřská dovolená) je zproští práce vůbec.

Čl.13

Družstvo vytváří podmínky pro zajištění spokojeného stáří družstevníků. Podle ustanovení pracovního řádu poskytuje jim podpory ze sociálního fondu. Umožňuje jim zapojení do práce odpovídající jejich pracovním schopnostem a způsobilosti a využívá jejich bohatých zkušeností.

Čl.14

Čl.14 (1) Družstevníci dobrovolně dodržují družstevní kázeň a důsledně zachovávají předpisy chránící družstevní hospodářství a jeho vlastnictví.

Čl.14 (2) Představenstvo družstva je oprávněno za špatně odvedenou práci odepřít přiznání odměny. Za hrubé nebo opětovné porušení družstevní kázně může - nestačí-li k zjednání nápravy domluva - udělit družstevníkovi výstrahu, důtku nebo pokárání před členskou schůzí, může jej přearadit na méně důležitou práci nebo odvolat z funkce, popřípadě snížit odměnu za práci o částku 100 Kčs.

Čl.14 (3) Způsobí-li družstevník družstvu škodu úmyslně nebo z nedbalosti, představenstvo uplatní proti němu nárok na náhradu škody podle ustanovení zákona o JZD.

Čl.15

Čl.15 (1) Členství zaniká vystoupením, dohodou družstva a družstevníka o uvolnění, vyloučením a úmrtím.

Čl.15 (2) Družstevník může vystoupit jen po sklizni, musí to však představenstvu oznámit písemně aspoň 6 měsíců předem.

Čl.15 (3) Dohodou družstva a družstevníka o jeho uvolnění, schválenou místním národním výborem, členství může zaniknout také za jiných podmínek než uvedených v odstavci 2, zejména při přestupu do jiného družstva.

Čl.15 (4) Družstevníka lze vyloučit pro soustavné a hrubé porušování družstevní kázně, jestliže veškerá opatření sledující nápravu družstevníka zůstanou bez účinku, jakož i tehdy, jestliže se těžce prohřešil proti společnosti a státu.

Čl.15 (5) Na požádání vyloučeného družstevníka místní národní výbor přezkoumá usnesení členské schůze o vyloučení. V odůvodněných případech doporučí družstvu, aby členská schůze případ znovu projednala a rozhodla.

III. Organizace práce

Čl.16

Čl.16 (1) Všechny práce v družstevním hospodářství vykonávají družstevníci osobně podle pravidel pracovního řádu. V družstvu mohou pracovat také příslušníci rodiny družstevníka, i když ještě nejsou družstevníky, potřebuje-li družstvo jejich pomoc pro plnění svých úkolů.

Čl.16 (2) Do zaměstnaneckého poměru smějí být přijaty jen takové osoby, které mají zvláštní znalosti a odbornou přípravu, nemůže-li družstvo takové pracovníky získat z řad družstevníků.

Čl.16 (3) Dočasné zaměstnávání pracovních sil je přípustné jen výjimečně, jestliže družstevníci při plném pracovním využití vlastních pracovních sil, strojů apod. nemohou sami včas vykonat špičkové práce; pracovní síly je možno zaměstnávat též ve stavební, v pomocné a přidružené výrobě, nelze-li tyto práce vykonávat vlastními silami.

Čl.17

Čl.17 (1) Základní organizační a výrobní jednotkou družstva je stálá výrobní skupina (polní, zelinářská, lesní, chovatelská, mechanizační, stavební apod.). Představenstvo družstva se schválením členské schůze zařazuje členy družstva do jednotlivých výrobních skupin, čet, popřípadě je určí na práci ve společném družstevním podniku, v melioračním družstvu apod.

Čl.17 (2) V rostlinné výrobě představenstvo přidělí každé výrobní skupině pozemky na dobu celého osevního postupu, potřebné nářadí, potahy, stroje, popřípadě hospodářské budovy. Pro usnadnění práce se mohou utvořit ve výrobní skupině pracovní čety.

Čl.17 (3) Živočišná výroba je organizována podle jednotlivých chovů hospodářských zvířat. Chov se zřizuje pro každý druh hospodářských zvířat (skotu, prasat, ovcí, drůbeže apod.), popřípadě jako smíšený chov pro několik druhů hospodářských zvířat. V chovu zajišťuje výrobu jedna nebo více stálých chovatelských skupin, které se zřizují nejméně na dobu tří let. Představenstvo přidělí jednotlivým chovatelským skupinám hospodářská zvířata, potřebný inventář, stáje, potřebné budovy, popřípadě i potahy a pozemky.

Čl.17 (4) Pro přísun krmiv, steliv a jiných potřeb družstvo může určit pracovníky pro celou živočišnou výrobu nebo několik chovatelských skupin a svěřit jim potřebné výrobní prostředky.

Čl.17 (5) V zájmu účelného využívání mechanizačních prostředků, zejména těžkých a zabezpečení dobré provozuschopnosti všech strojů a zařízení utvoří družstvo podle místních podmínek mechanizační skupinu v čele s mechanizátorem. V této skupině budou soustředěny hlavní mechanizační prostředky, výdej pohonných hmot, zajišťování náhradních dílů apod. Družstvo může přidělit jednotlivým výrobním jednotkám ke včasnému zvládnutí určitých výrobních úkolů mechanizační prostředky, zejména ty, které budou plně využity zároveň s pracovníky z mechanizační skupiny.

Čl.17 (6) Představenstvo ustaví podle potřeby stavební skupinu, popřípadě skupinu pro lesní nebo pomocnou a přidruženou výrobu.

Čl.17 (7) Vedoucí výrobních a organizačních jednotek určují pracovní úkoly jednotlivým družstevníkům, odpovídají za svěžené výrobní prostředky, jejich využívání a evidování, za řádnou evidenci výroby a práce, za plnění ukazatelů plánu výroby a nákladů.

Čl.17 (8) V zájmu plného využívání výrobních zařízení a zkracování pracovního dne družstvo zavádí podle svých místních podmínek pracovní směny (vícesměnný provoz).

IV. Rozdělování produkce a peněžních výnosů

Čl.18

Rozdělování produkce družstva a jeho peněžních výnosů musí být uskutečňováno v souladu s celospolečenskými a celodružstevními zájmy tak, aby byl přednostně zabezpečen plánovitý rozvoj družstevního hospodářství a tím trvalý růst životní úrovně družstevníků.

Čl.19

Čl.19 (1) Rostlinných a živočišných výrobků, popřípadě lesních výrobků použije družstvo takto:

- a) splní úkoly v tržní produkci, vyplývající ze státního plánu a ze smluvních závazků o dodávce výrobků;
- b) přidělí potřebné osivo a sadbu fondu osiv a sadby a příslušnou jejich část zajišťovacímu fondu osiv a sadby;
- c) přidělí celoroční potřebu zásob krmiv fondu krmiv a příslušnou část zajišťovacímu fondu krmiv;
- d) podle potřeby přidělí část výrobků na společné stravování, do sociálního fondu, popřípadě do jiných fondů;
- e) oddělí přípustné množství výrobků, jež může být družstevníkům (popřípadě zaměstnancům) k odůvodněné osobní spotřebě a pro potřeby přípustného počtu záhumenkového zvířectva buď
  1. prodáno za nákupní ceny v družstvech, která již zavedla peněžní odměňování, nebo
  2. rozděleno na pracovní jednotky;
- f) zbývající část výrobků prodá přednostně státu.

Čl.19 (2) Družstvo určí se svých stanovách, jaké množství výrobků lze odprodat nebo vydat na pracovní jednotky jedné rodině družstevníka, aby s přihlédnutím k výnosu ze záhumenkového hospodářství nepřesahovalo míru odůvodněné osobní spotřeby družstevníka a jeho rodiny a potřeby přípustného počtu záhumenkového zvířectva.

Čl.19 (3) Vzniká-li rodině družstevníka v důsledku získaného vysokého počtu pracovních jednotek nárok na více naturálií, proplatí se rozdíl v nákupních cenách.

Čl.20

Celkových peněžních výnosů použije takto:

A. Družstvo, které zavedlo peněžní odměňování:

- a) uhradí zemědělskou daň, úroky z úvěrů, pojistné apod.;
- b) uhradí peněžní náklady na výrobu včetně odpisů základních prostředků, popřípadě uhradí potřebu peněžní dotace fondu osiv a sadby a fondu krmiv;

- c) přidělí do fondu odměn prostředky ve výši, která plně kryje základní odměny i prémie vyplácené v průběhu roku - mimo prostředky určené k odměně za práci družstevníků v investiční výstavbě;
- d) po úhradě položek uvedených v bodě a) - c) zbývající část (peněžní zisk) až do plánované výše rozdělí družstvo podle usnesení členské schůze takto:
- více než polovinu použije k dotaci nedělitelného fondu;
  - přidělí plánované částky do příslušných fondů (sociálního, kulturního, provozního zajišťovacího fondu, popřípadě fondu bytové výstavby) a plánovanou částku k úhradě splátek družstevníkům za odevzdaný inventář;
- e) částku, o kterou družstvo lepším hospodařením překročilo plánovanou peněžní zisk (nadplánový peněžní zisk), rozdělí takto:
- méně než polovinu této částky rozdělí mezi družstevníky ve formě prémie za lepší než plánované výsledky hospodaření. Úhrn prémie by neměl v rámci celého družstva přesahovat 25 % celkového fondu odměn za práci;
  - zbývající část použije družstvo k zabezpečení lepšího rozvoje družstevního hospodářství, tzn., že zvýší podle potřeby dotace především nedělitelného fondu, popřípadě fondu bytové výstavby.
- B. Družstvo, které dosud odměňuje družstevníky podle pracovních jednotek, použije peněžních výnosů takto:
- a) uhradí zemědělskou daň, úroky z úvěrů, pojistné apod.;
  - b) uhradí peněžní náklady na výrobu včetně odpisů základních prostředků, popřípadě uhradí potřebu peněžní dotace fondu osiv a sadby a fondu krmiv;
  - c) oddělí částky určené k založení nebo doplnění nedělitelného fondu a ostatních společných družstevních fondů a k úhradě splátek družstevníkům za odevzdaný inventář;
  - d) ostatní část peněžních výnosů rozdělí mezi družstevníky podle množství, jakosti a společenského významu vykonané práce, tzn. proplatí základní odměnu v pracovních jednotkách a prémie.

Čl.21

Čl.21 (1) Družstva založí a bude doplňovat tyto fondy:

A. Nedělitelný fond

Nedělitelný fond slouží k rozvoji a zvelebení družstevního hospodářství, k zajištění rozšířené reprodukce základních prostředků podle výhledového plánu rozvoje družstva a nesmí ho být použito k rozdělení mezi družstevníky. Z prostředků tohoto fondu se uhrazují také odměny za práce družstevníků v investiční výstavbě a splátky investičních úvěrů a dlouhodobých úvěrů na chovná zvířata.

Nedělitelný fond družstvo doplňuje zejména:

- a) přiděly z peněžních výnosů na rozšířenou reprodukci základních prostředků, zajišťujícími potřebný rozsah jejich rozšíření.

Družstvo, které zavedlo peněžní odměňování, přidělí do nedělitelného fondu na rozšíření základních prostředků částky stanovené podle článku 20 odst. A písm. d) a e).

Družstvo, které dosud odměňuje družstevníky podle pracovních jednotek, přidělí do nedělitelného fondu na rozšíření základních prostředků částku potřebnou k dalšímu plánovitému rozvoji výroby; přitom částka tohoto přidělu na rozšířenou reprodukci musí být taková, aby s odpisy základních prostředků, zahrnutých do nákladů výroby, činila nejméně 13 % z celkových peněžních výnosů družstva;

b) přírůstky hodnoty stáda zvířat;

c) úsporami získanými prací družstevníků na investiční výstavbě prováděné svépomocí.

B. Fond osiv a sadby a fond krmiv

1. Ze sklizně oddělí družstvo každoročně podle celoročního výrobně finančního plánu do fondu osiv a sadby zásoby, kterých bude třeba pro osev a sadbu v příštím roce, a do fondu krmiv krmiva, kterých bude do příští sklizně třeba ke krmení všech zvířat ve společném družstevním hospodářství.

2. Pro případ neúrody, živelní pohromy apod. oddělí část výrobků do nedotknutelných, každoročně obnovovaných zajišťovacích fondů osiv a krmiv; přiděl do zajišťovacích fondů má činit nejméně 15 % množství přiděleného základnímu fondu osiv a sadby a fondu krmiv. Členská schůze každoročně rozhodne na návrh představenstva, jaká část roční potřeby osiv, sadby a krmiv bude odevzdána do zajišťovacích fondů.

3. Prodej zásob, náležejících základnímu a zajišťovacímu fondu osiv a sadby a fondu krmiv, je nepřipustný.

4. Nemůže-li v důsledku neúrody nebo pro jiné důvody družstvo plně dotovat fondy osiv a sadby a fond krmiv v naturáliích, oddělí ze svých peněžních výnosů do těchto fondů částku odpovídající potřebnému nákupu osiv a sadby nebo krmiv.

C. Provozní zajišťovací fond

1. Družstvo zřizuje provozní zajišťovací fond jako peněžní rezervu k překlenutí nepředvídaných materiálových nákladů, k zabezpečení výše plánovaných odměn za práci, popřípadě ke krytí jiných provozních potřeb.

2. Družstvo zajistí každoročně dotaci provoznímu zajišťovacímu fondu tak, aby postupně dosáhl výše 25 % celkové roční výše fondu odměn, popřípadě 25 % celkové roční výše odměn vyplácených v pracovních jednotkách.

3. O použití provozního zajišťovacího fondu rozhoduje členská schůze podle hospodářských možností a potřeb družstva tak, aby společenské a osobní zájmy družstevníků v jejich jednotě byly náležitě chráněny.

D. Fond odměn

1. Družstvo s peněžním odměňováním zřizuje fond odměn ke krytí plánovaného úhrnu základních odměn za vynaloženou práci, jakož i předem určeného úhrnu prémie vyplácených v průběhu roku.

2. Celkový objem fondu odměn za práci musí zabezpečovat dostatečný hmotný zájem družstevníků na zvyšování výroby, aniž by se narušil nezbytný rozsah prostředků k zabezpečování rozvoje družstevní výroby.

E. Sociální fond

1. Družstvo zřizuje a doplňuje sociální fond k zajištění sociálních potřeb družstevníků a jejich rodin.

2. Z prostředků sociálního fondu hradí družstvo pojistné nemocenského pojištění družstevníků, poskytuje družstevnicím po dobu mateřské dovolené peněžitou pomoc, tj. měsíčně částku odpovídající nejméně 70 % průměrné měsíční odměny dosažené za posledních 12 měsíců přede dnem, kdy přestaly pracovat pro těhotenství nebo mateřství; poskytuje rodině družstevníka po dobu jeho vojenského cvičení při peněžním odměňování denně částku ve výši jedno- až dvojnásobku základní odměny stanovené pro první třídu a při odměňování podle pracovních jednotek částku v hodnotě 1-2 pracovních jednotek.

3. Z prostředků sociálního fondu může družstvo hradit stanovenou částku na výstavbu a provoz jeslí a mateřských škol, poskytovat podle ustanovení pracovního řádu nebo usnesení členské schůze výpomoc družstevníkům, jejich rodinným příslušníkům v případě nezaviněné pracovní neschopnosti, vyplácet přídavky na děti, poskytovat jiné sociální příspěvky, popřípadě použít prostředků sociálního fondu k jiným sociálním účelům ve prospěch družstevníků a společných sociálních zařízení.

4. Pro tyto účely družstvo oddělí každoročně do sociálního fondu potřebnou částku, nejméně však 4 % z celkových peněžních výnosů a potřebnou část naturálií.

F. Kulturní fond

1. Družstvo zřizuje kulturní fond, z jehož prostředků hradí výdaje na kulturní potřeby, jako odborně politickou výchovu družstevníků, na družstevní školu práce, na vysílání družstevníků a mládeže do odborných učilišť, odborných škol, kursů, na peněžní příspěvky pro družstevníky, příslušníky jejich rodin, vysílané do škol, na pořádání zájezdů, opatřování odborné literatury apod. K tomu účelu oddělí každoročně potřebnou částku, nejméně však 1 % z celkových peněžních výnosů.

2. Družstvo poskytuje družstevníkům po dobu jejich školení z prostředků kulturního fondu denně při peněžním odměňování částku ve výši jedno- až dvojnásobku základní odměny stanovené pro první třídu a při odměňování podle pracovních jednotek částku v hodnotě 1-2 pracovních jednotek.

Čl.21 (2) Družstvo nemůže zřídit

Fond bytové výstavby

Fond bytové výstavby slouží k výstavbě a rozšíření bytových jednotek pro družstevníky. Vytvoří se jednak přidělem z peněžních výnosů družstva, jednak převodem části prostředků sociálního, kulturního nebo provozního zajišťovacího fondu.

Čl.21 (3) Volné peněžní prostředky

Volné peněžní prostředky ukládá družstvo u Státní banky československé na běžném účtě, peněžní prostředky nedělitelného fondu a odpisy ze základních prostředků ukládá na investičním účtě.

V. Odměňování práce

Čl.22

Čl.22 (1) Každý družstevník se podílí na konečných hospodářských výsledcích společného hospodaření družstva podle socialistické zásady odměňování, tj. podle množství, jakosti a společenského významu vykonané práce.

Čl.22 (2) Členská schůze schvaluje zároveň s celoročním výrobně finančním plánem družstva konkrétní soustavu odměňování za práci, vypracovanou podle pokynů ministerstva zemědělství, lesního a vodního hospodářství pro odměňování za práci v družstvu.

Čl.23

Čl.23 (1) Všechny práce v družstvu se provádějí zásadně podle výkonových norem, které odpovídají místním konkrétním pracovním podmínkám a které družstvo vypracovává podle vzorových výkonových norem. Představenstvo a revizní komise sledují během roku, jak se přijaté výkonové normy plní a každoročně před vypracováním celoročního výrobně finančního plánu je doplňují a zpřesňují.

Čl.23 (2) Družstvo zařadí jednotlivé práce (popřípadě pracovníky) podle složitosti, namáhavosti a společenské důležitosti práce do jednotlivých pracovních tříd. Ohodnocení jedné splněné výkonové normy v jednotlivých třídách se řídí zařazením prací do tříd a tarifní stupnicí, vydaných ministerstvem zemědělství, lesního a vodního hospodářství.

Čl.23 (3) Družstvo stanoví převážně úkolové sazby za jednotku práce nebo za jednotku výrobku podle výkonových norem a jejich ocenění.

Čl.23 (4) Členská schůze stanoví počet pracovních dnů, popřípadě výkonových norem, které každý družstevník je povinen odpracovat.

Čl.24

Odměna družstevníků se skládá ze základní odměny a prémie. Základní odměnu dostanou družstevníci podle vykonané práce nebo dosažené výroby. Družstvo přiznává prémie v penězích výrobní jednotce a jednotlivým družstevníkům, kteří dosáhnou lepších než plánovaných výrobních úkolů nebo jiných výsledků zvláště důležitých pro zabezpečení výrobního plánu a rozvoje družstva, Družstvo stanoví druh a výši prémie za zvýšení celkových hospodářských výsledků družstva předsedovi družstva, vedoucím chovů, skupin a čet a jiným funkcionářům družstva.

Čl.25

A. Družstvo s peněžním odměňováním

Vyplácí pravidelně jednou měsíčně základní odměnu, jakož i jednorázové prémie pouze v penězích. Kromě toho družstvo vyplácí během roku nebo na konci roku prémie uvedené v článku 20 odst. A písm. e) nebo jiné druhy prémie v penězích.

B. Družstvo s odměňováním podle pracovních jednotek

1. Poskytuje družstevníkům během roku pravidelně jednou měsíčně zálohy v hotovosti ve výši 50 % částky, která pravděpodobně připadne na pracovní jednotku v penězích, a prémie. Podle rozhodnutí členské schůze může se poskytnout družstevníkům na odměnu v pracovních jednotkách záloha v hotovosti až do výše 80 % částky, která pravděpodobně připadne na pracovní jednotku v penězích, je-li rozdíl mezi 50 % a poskytnutou vyšší částkou na zálohy plně kryt provozním zajišťovacím fondem vytvořeným v minulých letech. Není-li v provozním zajišťovacím fondu dostatek prostředků, členská schůze může se schválením místního národního výboru, dovoluje-li to finanční stav družstva, povolit družstevníkům zálohu na pracovní jednotku až do výše 70 % její pravděpodobné peněžní hodnoty.

2. Poskytnuté zálohy zúčtuje družstvo s družstevníky při konečném vyúčtování na konci roku.

IV. Správa a řízení družstva

Čl.26

Čl.26 (1) Družstevníci řídí záležitosti družstva podle zásady družstevní demokracie v souladu s politickohospodářskými směrnicemi strany a vlády, právními předpisy, stanovami a pracovním řádem.

Čl.26 (2) Orgány a funkcionáři družstva napomáhají rozvoji iniciativy a aktivity družstevníků, usměrňují je k úspěšnému plnění a překračování výrobních úkolů družstva a k vytváření soudružských vztahů mezi družstevníky.

Čl.26 (3) Orgány družstva řídí činnost družstva v úzké součinnosti s národními výbory, zejména s místním národním výborem, s nímž projednávají všechna důležitá opatření, jako výhledový plán, celoroční výrobně finanční plán, jejich plnění a kontrolu, investiční činnost družstva.

Čl.27

Čl.27 (1) Nejvyšším orgánem družstva je členská schůze, která může rozhodovat o všech jeho záležitostech; zpravidla rozhoduje jen o závažných otázkách.

Čl.27 (2) Členská schůze zejména:

- a) přijímá stanovy družstva, vypracované podle Vzorových stanov JZD;
- b) schvaluje pracovní řád, jednací řád, vnitřní organizaci družstva, systém jeho řízení a správy;
- c) volí z řad členů družstva předsedu, jeho zástupce, ostatní členy představenstva a revizní komisi;
- d) přijímá a vylučuje členy;
- e) schvaluje výhledový plán rozvoje družstva, celoroční výrobně finanční plán, výkonové normy a jejich ohodnocení v penězích, popřípadě v pracovních jednotkách, konkrétní soustavu odměňování za práci, rozdělování zemědělských, popřípadě lesních výrobků a peněžních výnosů družstva, výroční zprávu a účetní závěrku;
- f) projednává pravidelně zprávu představenstva o plnění celoročního výrobně finančního plánu a socialistických závazků, schvaluje závazky kolektivů, které se přihlašují do hnutí brigád socialistické práce;
- g) schvaluje zprávy revizní komise;
- h) rozhoduje o sloučení družstva s jinými družstvy, o členství v melioračním družstvu, ve společných družstevních podnicích, vysílá zástupce družstva do orgánů těchto organizací a projednává zprávu o jejich hospodaření.

Čl.27 (3) Členskou schůzi svolává předseda družstva podle potřeby, nejméně však jednou měsíčně. Předseda družstva je povinen svolat členskou schůzi, požádá-li o to nejméně jedna třetina všech družstevníků. Členská schůze se může platně usnášet, je-li přítomna nejméně jedna polovina družstevníků. K platnosti usnesení členské schůze je třeba souhlasu nadpoloviční většiny přítomných družstevníků.

Čl.27 (4) Představenstvo může rozhodovat o otázkách, jejichž rozhodování je výslovně vyhrazeno členské schůzi (odst. 2), jen ve výjimečných naléhavých případech; tato rozhodnutí vyžadují dodatečné schválení nejbližší členskou schůzí. Bez schválení členskou schůzí jsou taková rozhodnutí představenstva neplatná.

Čl.28

Čl.28 (1) Členská schůze volí na dobu dvou let představenstvo čítající 5-15 členů podle velikosti družstva.

Čl.28 (2) Představenstvo jako výkonný orgán řídí běžnou činnost družstva, je v denním styku s družstevníky, plně se opírá o jejich zkušenosti, při řízení družstva a rozhoduje ve všech záležitostech, které nejsou výslovně vyhrazeny jiným orgánům.

Čl.28 (3) Představenstvo je plně odpovědné členské schůzi za celkové vedení správy a činnost družstva, za plnění celoročního výrobně finančního plánu, usnesení členských schůzí, socialistických závazků a předkládá o tom zprávu členské schůzi.

Čl.28 (4) Představenstvo dbá o přesné vedení prvotní a účetní evidence a o všestranné využívání účetní evidence k operativním a komplexním ekonomickým rozborům hospodaření družstva. S výsledky rozborů a hospodaření seznamuje pravidelně družstevníky. Dbá zejména o sledování vlastních nákladů družstva a využití rozborů k řízení družstevního hospodaření a pečuje o bezpečnost a ochranu zdraví při práci.

Čl.29

Členská schůze a představenstvo zřizují v zájmu co nejširšího aktivního zapojení družstevníků do řízení a správy družstva a na pomoc při řešení družstevních záležitostí různé komise buď ke splnění určitého úkolu, anebo jako komise trvalé (například komise bezpečnosti práce, protipožární ochrany, sociální, kulturní). Členská schůze může určit případy, o nichž komise sama rozhoduje.

Čl.30

Čl.30 (1) Předseda družstva, který je zároveň předsedou představenstva, volí členská schůze na dobu dvou let.

Čl.30 (2) Předseda řídí každodenní činnost družstva a dohlíží, aby funkcionáři družstva plnili svoje povinnosti. Zastupuje družstvo před úřady, soudy a veřejností. Písemnosti, kterými družstvo přejímá závazky, získává práva a disponuje majetkem, podepisuje předseda a jeden člen představenstva; všechny písemnosti finanční povahy spolupodepisuje účetní.

Čl.30 (3) Ve větších družstvech řídí předseda nebo jeho zástupce výrobu prostřednictvím agronoma a zootechnika.

Čl.30 (4) Předseda řídí práci mechanizační skupiny, stavební skupiny, účtárny, přidružené a pomocné výroby a lesní výroby prostřednictvím vedoucích těchto útvarů.

Čl.31

Čl.31 (1) Družstva mohou v zájmu zkvalitnění ekonomického řízení zřizovat funkci ekonoma, který řídí práci účetních a administrativních pracovníků družstva, skladníka, pokladníka a provádí ekonomické rozborů hospodaření družstva.

Čl.31 (2) Velká družstva mohou v zájmu účelného využívání mechanizačních prostředků, zejména těžkých a k zabezpečení dobré provozuschopnosti všech strojů a zařízení, zřídit funkci mechanizátora.

Čl.31 (3) Agronoma, zootechnika, vedoucí jednotlivých výrobních a organizačních jednotek, bezpečnostního technika, účetního, ekonoma, mechanizátora a další funkcionáře družstva jmenuje představenstvo a schvaluje členská schůze.

Čl.31 (4) Vedoucí výrobních a organizačních jednotek odpovídají za řádné plnění úkolů uložených výrobní a organizační jednotce celoročním výrobně finančním plánem, za svěřený majetek a za dodržování družstevní kázně. Vedoucí výrobních a organizačních jednotek se opírají při řízení práce o zkušenosti a názory družstevníků, získávají je k aktivní účasti na řízení a správě družstva.

Čl.31 (5) Účetní družstva vede účetní evidenci podle směrnic o účtové osnově pro jednotná zemědělská družstva v předepsaných účetních knihách.

Čl.31 (6) Bezpečnostní technik pečuje o bezpečnost a ochranu zdraví při práci podle platných předpisů. Za plnění úkolů odpovídá představenstvu. Při plnění svých úkolů spolupracuje s národním výborem, ROH, orgány dopravního inspektorátu, státní pojišťovnou, okresním hygienikem, orgány Československého červeného kříže, požární ochrany apod.

Čl.31 (7) Úkoly, práva a povinnosti orgánů a funkcionářů družstva jsou podrobněji stanoveny v pracovním řádu.

Čl.32

Čl.32 (1) Členská schůze se volí revizní komisi na dobu dvou let v počtu 3-9 členů. Volbu revizní komise potvrzuje místní národní výbor. Revizní komise si volí předsedu. Členové představenstva, ekonom, účetní, pokladník, skladník a vedoucí jednotlivých výrobních a organizačních jednotek nemohou být členy revizní komise.

Čl.32 (2) Revizní komise je kontrolním orgánem družstva, nezávislým na představenstvu a předsedovi; odpovídá pouze členské schůzi.

Čl.32 (3) Revizní komise kontroluje veškerou činnost, zejména výrobní, hospodářskou a finanční činnost družstva, jeho orgánů a funkcionářů. Za tím účelem provádí jednotlivé kontroly a prověrky a předkládá návrhy na opatření členské schůzi.

Čl.32 (4) Revizní komise kontroluje zejména:

a) jednou za čtvrt roku

1. plnění výrobních úkolů a dodávkových závazků a ostatní činnosti družstva;

2. plnění celoročního rozpočtu;

3. věcnou správnost, dochvilnost účetních dokladů a zápisů prvotní evidence;

4. včasné úhrady závazků dodavatelů, inkasa pohledávek družstva za odběrateli a družstevníky;

b) měsíčně pokladní hotovost a výplaty odměn za práci;

c) namátkově hospodaření na kterémkoli úseku činnosti družstva;

d) ke konci roku celé hospodářství družstva a účastní se při výroční inventuře.

Čl.32 (5) Revizní komise při každé kontrole a prověrce sleduje, zda orgány, funkcionáři a družstevníci dodržují při správě družstevních záležitostí zákony a jiné předpisy, zvláště předpisy o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci, stanovy družstva, pracovní řád, usnesení členských schůzí a zda dbají o ochranu družstevního majetku, dodržování zásady družstevní demokracie a jak družstevníci plní své povinnosti. Dbá, aby usnesení členské schůze byla uváděna v život.

Čl.32 (6) Družstevník má právo obrátit se na revizní komisi ve všech věcech, týkajících se záležitostí družstva a družstevníků. Revizní komise je povinna věc prošetřit, žádat nápravu a o výsledku uvědomit družstevníka.

Čl.32 (7) Všichni funkcionáři a družstevníci jsou povinni poskytnout revizní komisi požadovaná vysvětlení a informace. Schůze revizní komise se koná podle potřeby, nejméně však jednou za měsíc; svolává ji předseda. Revizní komise se usnává většinou hlasů. Při rovnosti hlasů, po opětném hlasování o návrhu, rozhoduje hlas předsedy revizní komise.

Čl.33

Orgány družstva při svém jednání a rozhodování jsou povinny dodržovat ustanovení jednacího řádu, který stanoví zejména pravidla pro svolávání, jednání a rozhodování orgánů družstva.

VII. Sdružování pozemků a združstevňování ostatních výrobních prostředků

Čl.34

Čl.34 (1) Družstevníci sdružují veškeré své především zemědělské a lesní pozemky ke společnému družstevnímu hospodaření; sdružují k němu i ostatní pozemky, na kterých družstevníci až dosud hospodařili, jakož i pozemky, které později získají. Do společného hospodářství připadají též pozemky dané družstvu státem do trvalého a bezplatného užívání nebo půda daná do užívání podle jiných právních předpisů. Úroda na společně obhospodařované půdě je společným družstevním majetkem. Dosavadní vlastnictví ke sdruženým pozemkům zůstává zachováno.

Čl.34 (2) Družstevník při vstupu do družstva odevzdá do společného hospodářství živý a mrtvý inventář, tj. tažná zvířata (koně a voly), a ostatní hospodářská zvířata, kromě drobného hospodářského zvířectva a kromě zvířat, která si ponechá pro záhumnkové osobní hospodářství, hospodářské stroje (secí a žací stroje, mlátičky, výfuky a jiné stroje, potřebné pro společné hospodářství), vozy, nářadí a dále ty hospodářské budovy, které družstvo potřebuje pro společné hospodářství.

Čl.34 (3) Družstevník je povinen odevzdat do společného hospodaření osivo a sadbu podle výměry, se kterou přistoupil ke společnému hospodaření, a zásoby krmiv, kterých bude třeba do nejbližší sklizně a které odpovídají stanovenému plánu jeho hospodářského zvířectva; není-li stanoven plán, stavu připadajícímu na výměru jeho hospodářství podle průměru na 1 ha zemědělské půdy v obci. Tyto zásoby jsou povinným vkladem družstevníka do osivového a krmivového fondu družstva.

Čl.34 (4) Vstoupí-li do družstva řemeslník, odevzdá do společného družstevního hospodaření své výrobní prostředky a zásoby sloužící k provozování řemesla, pokud je družstvo potřebuje.

Čl.35

Čl.35 (1) O pozemcích sdružených ke společnému hospodaření se sepíše s každým družstevníkem zápis. V zápise bude vyznačena výměra, druh a katastrální čísla sdružených pozemků.

Čl.35 (2) Odevzdaný živý a mrtvý inventář, osivo a sadba, krmiva, převzaté hospodářské budovy, popřípadě řemeslnické výrobní prostředky a zásoby ocení komise zvolená členskou schůzí. K ocenění bude přizván družstevník, který je odevzdává. Ocenění se provede podle platných cenových předpisů zápisem a schvaluje je členská schůze.

Čl.36

Čl.36 (1) Dvacet procent přejímací ceny živého a mrtvého inventáře a hospodářských budov, popřípadě řemeslnických výrobních prostředků a zásob, je povinným vkladem

družstevníka do nedělitelného fondu. Zbývající část přejímací ceny živého a mrtvého inventáře, řemeslnických výrobních prostředků a zásob splatí družstvo v ročních splátkách. Zbývající část přejímací ceny hospodářských budov, popřípadě budov řemeslníků je členským podílem.

Čl.36 (2) Povinný vklad do nedělitelného fondu bývalého vykořisťovatele, který byl přijat za družstevníka činí 50 % přejímací ceny živého a mrtvého inventáře a převzatých hospodářských budov. Členská schůze může rozhodnout o vyšším vkladu nad 50 % . Toto ustanovení se vztahuje i na bývalé vykořisťovatele, kteří byli přijati již dříve za družstevníky.

Čl.36 (3) Hovězí dobytek, prasata a ovce, které družstevník choval nad stanovený plán, a nejsou-li určeni ukazatelé plánu, které choval nad průměrný stav připadající na výměru jeho hospodářství podle průměru na 1 ha zemědělské půdy v obci, zaplatí družstvo hotově po odvedení do družstevní stáje, beze srážky do nedělitelného fondu. Přinese-li družstevník větší množství osiv, sadby a krmiv než to, které odpovídá výměře sdružené půdy nebo plánovanému stavu dobytka, který odevzdal do společného hospodářství, zaplatí mu družstvo osivo, sadbu a krmiva, přesahující povinné množství, hotově.

Čl.37

Družstevníkům, kteří neodevzdali stanovené stavy hospodářských zvířat a přiměřené zásoby krmiv, osiv a sadby, srazí družstvo částku odpovídající 20 % ceny chybějících kusů a plnou cenu chybějících zásob z částky, která jim má být vyplacena za odevzdaný živý a mrtvý inventář a přidělí je příslušnému fondu.

Čl.38

Čl.38 (1) Vystoupí-li družstevník z družstva nebo bude-li z něho vyloučen, družstvo provede vyúčtování a vypořádání všech vzájemných nároků do jednoho měsíce po schválení roční účetní závěrky členskou schůzí, nejpozději však do 1. dubna následujícího roku. Vrácení výrobních prostředků se provede po sklizni. To platí i na dědice zemřelého družstevníka, když se nestane družstevníkem.

Čl.38 (2) Přestoupí-li družstevník do jiného družstva a zůstávají-li jeho združstevněné výrobní prostředky v původním družstvu, zachová se mu nárok na splátky za živý a mrtvý inventář.

VIII. Záhumenkové hospodářství

Čl.39

Čl.39 (1) Základy úspěšného rozvoje družstva, růstu výroby a tím i příjmů družstevníků je poctivá práce všech družstevníků ve společném hospodářství.

Čl.39 (2) Družstvo, které nemá dosud vytvořeny podmínky pro hospodaření bez záhumenků, přidělí rodině družstevníka do užívání záhumenek k doplnění osobních potřeb rodiny družstevníka. Při stanovení jeho výměry přihlíží k pracovní účasti rodiny družstevníka ve společném družstevním hospodářství. Nejvyšší přípustná míra záhumenku činí 0,5 ha včetně zahrady nebo ovocného sadu a v horské oblasti se schválením okresního národního výboru nejvýše 1 ha, z čehož orná půda včetně zahrady nebo ovocného sadu nesmí překračovat 0,5 ha. Celková výměra speciálních plodin (zelenina, víno apod.) na záhumenku nesmí přesahovat 0,1 ha. Lesní půda nesmí tvořit součást záhumenku.

Čl.39 (3) Rodina družstevníka může mít v osobním vlastnictví 1 krávu, 1-2 prasata na výkrm ročně, nejvýše 10 včelstev, kozy, ovce a drobné hospodářské zvířectvo (slepice, husy, králíky) v počtu stanoveném ve vlastních stanovách družstva. Počet hospodářského zvířectva v osobním vlastnictví nesmí být na újmu rozvoje společného hospodářství a růstu jeho tržní produkce a může být úměrně upraven vzhledem k výměře záhumenku.

Čl.40

Družstevníci hospodářsky konsolidovaného družstva se mohou na členské schůzi usnést, že budou hospodařit bez záhumenků. Družstevníkům a jejich rodinám, kteří se vzdají záhumenků a prodají družstvu záhumenkovou krávu, zabezpečí družstvo naturálie v druzích a množstvích určených stanovami. Tyto naturálie slouží jejich osobní spotřebě, popřípadě potřebě drobného zvířectva a pro výkrm prasete. Družstvo je poskytuje buď prodejem z družstevního společného hospodářství, nebo jako součást pracovní jednotky podle množství a jakosti vykonané práce, popřípadě jako příspěvek ze sociálního fondu starším a práce neschopným družstevníkům.

IX. Závěrečná ustanovení

Čl. 41

Čl.41 (1) Vzorové stanovy spolu se zákony o jednotných zemědělských družstvech upravují základní hospodářské a jiné společenské vztahy v jednotných zemědělských družstvech. Jejich důsledné provádění zaručuje socialistický rozvoj a upevňování družstva na podkladě růstu výroby a společenské produktivity práce.

Čl.41 (2) Družstevníci vypracují podle těchto Vzorových stanov JZD své vlastní stanovy. Přesné dodržování a uskutečňování Vzorových a vlastních stanov je jednou ze základních podmínek upevňování a rozvoje družstva, neboť ukazují družstevníkům správnou cestu, jak vést a řídit družstevní socialistickou zemědělskou velkovýrobu v zájmu družstevníků i celé společnosti.

ABSTRAKT

TALÍŘ, P. *Proměny českého zemědělství : bakalářská práce*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2009. 42 s.
Vedoucí bakalářské práce Doc. PhDr. Dušan Brandtner,

Klíčová slova: historie, zemědělství, družstevnictví, JZD Netřebice

Bakalářská práce definuje pojem družstevnictví a kolektivizace zemědělství, a zabývá se historickým vývojem zemědělství a jeho transformací v období devadesátých let.

Cílem bakalářské práce je ukázat historický vývoj kolektivizace zemědělství a výsledek transformace zemědělského sektoru na příkladu Zemědělského družstva Netřebice.

ABSTRACT

TALÍŘ, P. AGRICULTURAL TRANSFORMATIONS IN THE CZECH REPUBLIC: Bachelor's theses. The town of České Budějovice: The College of European and Regional Studies, 2009. 42 p.

Supervisor of this bachelor's theses is Doc. PhDr. Dušan Brandtner

Key words: history, agriculture, restitution, transformation, agricultural co-operation, co-operative farm Netřebice

The bachelor's theses defines agricultural co-operation and collectivization. It deals with historical development of agriculture and its transformation during the 90s.

The aim of this bachelor's theses is to show historical development of agricultural collectivization and the result of agricultural transformation using the example of co-operative farm Netřebice.